

Vergaderjaar 2018–2019

35 095

Najaarsnota 2018

Nr. 1

BRIEF VAN DE MINISTER VAN FINANCIËN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 29 november 2018

1. Inleiding

De Najaarsnota presenteert de ontwikkeling van de inkomsten en uitgaven voor het lopende begrotingsjaar 2018. Hierbij worden de wijzigingen ten opzichte van de stand in de Miljoenennota 2019 (Kamerstuk 35 000, nrs. 1 en 2) gepresenteerd. De met de Najaarsnota samenhangende tweede supplettoire begrotingswetten worden tegelijk met deze nota aan de Tweede Kamer aangeboden. De tweede supplettoire begrotingswetten zijn de laatste reguliere mogelijkheid voor het kabinet om voor het lopende begrotingsjaar nog beleidsmatige mutaties aan uw Kamer voor te leggen.

Leeswijzer

Paragraaf 2 licht het uitgavenbeeld van de begroting 2018 toe met de mutaties sinds de Miljoenennota 2019 (Kamerstuk 35 000, nrs. 1 en 2) en de plafondtoetsing. Paragraaf 3 bespreekt het inkomstenbeeld van de begroting. Paragraaf 4 bespreekt het totale budgettaire beeld wat resulteert in de raming en opbouw van het overheidssaldo (0,9 procent bbp) en de overheidsschuld (52,7 procent bbp).

Bijlage 1 geeft een overzicht van de budgettaire kerngegevens en de ontwikkeling van de overheidsschuld. Bijlage 2 bevat de belasting- en premieontvangsten op kasbasis en bijlage 3 de Verticale Toelichting. Bijlage 4 geeft een overzicht van de middelen op de Aanvullende Post.

2. Het uitgavenbeeld

Het kabinet voert een trendmatig begrotingsbeleid, waarbij het stuurt op vaste uitgavenplafonds die aan het begin van de kabinetsperiode worden vastgesteld. Het uitgavenplafond geeft de maximale ruimte weer voor uitgaven binnen de kabinetsperiode en hoeft niet maximaal benut te worden. Voor het overgrote deel van de rijksuitgaven geldt een uitgavenplafond. Het totale uitgavenplafond is onderverdeeld in drie deelplafonds:

Rijksbegroting, Sociale Zekerheid en Zorg. Het kabinet toetst tijdens de kabinetsperiode het verwachte uitgavenniveau aan het vooraf afgesproken uitgavenplafond. Dit is de zogenoemde plafondtoets.

Het uitgavenplafond wordt bijgesteld voor loon- en prijsontwikkeling, statistische correcties en mutaties in de WW en bijstand die niet het gevolg zijn van beleidsmatige keuzes. De bij Najaarsnota geraamde uitgaven voor 2018 zijn lager dan het voor 2018 vastgestelde plafond. De overschrijdingen bij de drie deelplafonds tellen op tot een overschrijding van het totaalplafond met 3,7 miljard euro. Dit is weergegeven in tabel 2.1.

Deze onderuitputting wordt deels verklaard door de ambitieuze investeringsagenda voor het eerste kabinetsjaar in combinatie met de positieve economische situatie. Hierdoor kwamen bepaalde middelen niet tot besteding in het daarvoor bestemde jaar. Het grootste deel van deze middelen blijft beschikbaar voor latere jaren, middels de eindejaarsmarge en kasschuiven.

Departementen mogen een deel van de niet bestede middelen meenemen naar het volgende jaar, de zogenoemde eindejaarsmarge. De eindejaarsmarge bedraagt maximaal 1 procent van de begroting. Voor een aantal grote investeringsuitgaven op de begroting (infrastructuurfonds, deltafonds, investeringsartikel defensie) geldt echter een uitzondering, onderuitputting op deze middelen mag volledig worden meegenomen naar het volgende jaar. Het zijn vooral deze investeringsuitgaven waarop onderuitputting optreedt bij Najaarsnota. 2,2 miljard euro van de onderuitputting in 2018 wordt hierdoor meegenomen naar latere jaren. Daarnaast zijn er niet bestede RA-middelen meegenomen naar 2019 middels kasschuiven.

Daarnaast is een groot deel van de overige 1,5 miljard onderuitputting incidenteel, zoals de schikking met ING die leidde tot een verdere overschrijding van 624 miljoen. Het is dan ook onverstandig de overgebleven onderuitputting aan te wenden voor nieuwe beleidswensen. De begroting kent de nodige neerwaartse risico's zoals de huidige onzekerheden rondom brexit, een dreigende handelsoorlog en een tegenvallende economische conjunctuur. Door de onderuitputting te gebruiken voor aflossing van de staatsschuld nemen de buffers toe die nodig zijn wanneer dergelijke risico's zich materialiseren.

Tabel 2.1 Plafondtoets totaalplafond

(in miljarden euro, «-» is overschrijding)		2018
1.	Uitgavenplafond Totaal bij Miljoenennota 2019	278,1
2.	Aanpassing uitgavenplafond vanwege loon- en prijsontwikkeling	0,0
3.	Statistische correcties	0,0
4.	Aanpassing vanwege conjunctureel effect WW en bijstand	0,1
5.	Uitgavenplafond Totaal bij Najaarsnota 2018 (=1 t/m 4)	278,2
6.	Actuele raming uitgaven	274,5
7.	Over/overschrijding (=6-5)¹	- 3,7
	<i>w.v. deelplafond Rijksbegroting</i>	<i>- 1,8</i>
	<i>w.v. deelplafond Sociale Zekerheid</i>	<i>- 0,4</i>
	<i>w.v. deelplafond Zorg</i>	<i>- 1,5</i>

¹ Van deze plafondoverschrijding is 2,9 miljard euro al bij Miljoenennota 2019 gepresenteerd.

Tevens is bij Najaarsnota besloten tot oprichting van de begrotingsreserve Maatregelen voor CO₂-reductie.

De plafondtoetsing en uitgavenmutaties voor de drie deelplafonds Rijksbegroting, Sociale Zekerheid en Zorg, worden hieronder verder toegelicht.

Deelplafond Rijksbegroting

Tabel 2.2 Ontwikkeling uitgaven deelplafond Rijksbegroting

(in miljoenen euro; «-» is onderschrijding)		2018
1	Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2019	126.580
2	Statistische correcties	1
3	Overboekingen met Sociale zekerheid en Zorg	1
4	Uitgavenplafond bij Najaarsnota 2018 (=1 t/m 4)	126.582
5	Uitgaven bij Miljoenennota 2019	124.807
6	Statistische correcties	1
7	Overboekingen met Sociale zekerheid en Zorg	1
8	HGIS	- 39
9	EU-afdrachten	- 41
10	Rente	- 3
11	Dividend staatsdeelnemingen	- 40
12	Tegenvaller afpakken, boeten en transacties JenV	97
13	Begrotingsreserve Maatregelen voor CO ₂ -reductie	500
14	Onderuitputting	- 479
15	Kasschuiven	- 20
16	Overig	17
17	Uitgaven bij Najaarsnota 2018 (=5 t/m 16)	124.802
18	Over/onderschrijding uitgavenplafond bij Miljoenennota 2019 (=5-1)	- 1.772
19	Ontwikkeling Plafondtoets sinds Miljoenennota (=20-18)	- 8
20	Over/onderschrijding uitgavenplafond bij Najaarsnota 2018 (=17-5)	- 1.780

Bij Najaarsnota 2018 is er een verwachte onderschrijding van het uitgavenplafond Rijksbegroting van 1,8 miljard euro in 2018.

Plafondaanpassingen

Het uitgavenplafond Rijksbegroting wordt bij Najaarsnota naar boven bijgesteld als gevolg van een statistische correctie en het saldo van overboekingen met de uitgavenplafonds Sociale Zekerheid en Zorg.

HGIS

De daling van de HGIS wordt voornamelijk veroorzaakt door een overboeking van BHOS naar JenV voor de kosten van eerstejaars asielopvang.

EU-afdrachten

De Europese Commissie heeft de raming voor de invoerrechten en de bijbehorende perceptiekostenvergoeding voor 2018 geactualiseerd op basis van recente realisatiecijfers. Dit leidt tot een per saldo verlaging van de Nederlandse afdracht aan de EU met 41 miljoen euro.

Rente

De raming van de rentelaten wijzigt als gevolg van bijstellingen van de rentetarieven en de financieringsbehoefte.

Dividend staatsdeelnemingen

De dividendontvangsten staatsdeelnemingen worden met 40 miljoen euro naar boven bijgesteld.

Tegenvaller afpakken, boeten en transacties JenV

Bij de opbrengsten afpakken is sprake van een tegenvaller op de zogenaamde «kleine afpakopbrengsten» (zaken waarbij minder dan 10 miljoen euro wordt afgepakt), wat leidt tot een tegenvaller van ca. 50 miljoen euro. Er zijn daarnaast minder ontvangsten uit boeten en transacties, voornamelijk door acties in aanloop naar het sluiten van de nieuwe CAO politie.

Begrotingsreserve Maatregelen voor CO₂-reductie

Het kabinet zal mogelijk additionele maatregelen nemen om aanvullende CO₂-reductie te realiseren. Omdat de aard en timing van de eventuele aanvullende maatregelen nog onzeker is, heeft het kabinet besloten deze eventuele maatregelen via een tijdelijke begrotingsreserve mogelijk te maken. De reserve loopt tot en met 2020, wordt gekoppeld aan artikel 4 (Een doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering) van de EZK-begroting en staat onder voorafgaand toezicht van het Ministerie van Financiën. De reserve wordt eenmalig gevuld met 500 miljoen euro. Als de uitgaven hoger uitvallen dan de beschikbare middelen uit de begrotingsreserve, dan gelden de reguliere begrotingsregels. Als de uitgaven lager uitvallen dan vloeit het restant terug naar de schatkist. Onttrekking van middelen uit de reserve moet vooraf door het Ministerie van Financiën goedgekeurd worden. Daarbij wordt getoetst op het zo kostenefficiënt mogelijk verminderen van CO₂. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat coördineert de set aan maatregelen om CO₂ te reduceren. Andere departementen zoals LNV, IenW en BZK kunnen ook een beroep doen op deze middelen voor CO₂-reducerende maatregelen.

Onderuitputting

Op diverse begrotingen is er sprake van onderuitputting in 2018. Tabel 2.3 geeft inzicht in de verdeling hiervan over de verschillende departementale begrotingen onder het deelplafond Rijksbegroting. De meeste onderuitputting doet zich voor op het Infrastructuurfonds. De onderuitputting op het Infrastructuurfonds is hoofdzakelijk het gevolg van autonome vertragingen bij infrastructurele projecten waardoor de middelen niet in 2018 maar in latere jaren tot besteding zullen komen. Zoals eerder aangegeven mogen middelen op het Infrastructuurfonds onbeperkt worden meegenomen naar volgende jaren, waardoor zij beschikbaar blijven voor investeringen. De Verticale Toelichting in bijlage 3 geeft per begrotingshoofdstuk meer gedetailleerde informatie over de mutaties die hebben plaatsgevonden.

Tabel 2.3 Onderuitputting per begrotingshoofdstuk

(in miljoenen euro; «-» is onderuitputting)	2018
Algemene Zaken	- 1,1
Koninkrijksrelaties	- 0,9
Infrastructuur en Waterstaat	- 3,2
Economische Zaken en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	- 25,4
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	- 55,1
Volksgezondheid, Welzijn en Sport	- 69,4
Infrastructuurfonds	- 272,4
HGIS	- 51,5
Totaal	- 479,0

Onderuitputting heeft tevens een effect op het accres; de groei van het Gemeente- en Provinciefonds. De uitgaven van het Rijk worden hierdoor immers lager. Door de trap-op-trap-af-systematiek leiden deze lagere

rijksuitgaven tot een neerwaartse bijstelling van het accres. Dit aspect van de systematiek is in het laatste Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen (BOFv) aan de orde geweest. Daarin was overeenstemming dat de neerwaartse accresbijstelling het gevolg is van de systematiek en dat er geen aanleiding is voor een wijziging of een aangepaste toepassing van de systematiek. De neerwaartse accresbijstelling als gevolg van de onderuitputting bij Najaarsnota wordt – in tegenstelling tot de neerwaartse aanpassing bij Miljoenennota – bij Voorjaarsnota verwerkt.

Kasschuiven

Voor het realiseren van het regeerakkoord worden kasschuiven voorgesteld op de begrotingen van VWS (33 miljoen euro op diverse beleidsartikelen) en LNV (10 miljoen euro klimaatmiddelen). Deze middelen worden meegenomen naar 2019 en blijven daardoor beschikbaar. Daarnaast is een kleine kasschuif (0,75 miljoen euro) voor de Algemene Rekenkamer naar 2019 opgenomen. Hiertegenover staan tegengestelde kasschuiven naar 2018 op de begrotingen van OCW (15 miljoen euro algemene mediareserve) en op de Aanvullende Post (8,4 miljoen euro regionale knelpunten).

Overig

De post «Overig» bevat het saldo van een aantal overige mutaties, zoals extra uitgaven voor de OV-chipkaart, hoger dan geraamde opbrengsten van een recente veiling van een aantal locaties van benzinstations langs Rijkswegen en de tegenboeking van de HGIS-post in de plafondtoets.

Deelplafond Sociale Zekerheid

Tabel 2.4 Ontwikkeling uitgaven deelplafond Sociale Zekerheid

(in miljoenen euro; «-» is onderschrijding)		2018
1	Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2019	78.967
2	Aanpassingen vanwege conjunctureel effect WW en bijstand	67
3	Statistische correcties	1
4	Overboekingen met Rijksbegroting	12
5	Uitgavenplafond bij Najaarsnota 2018 (=1 t/m 5)	79.046
6	Uitgaven bij Miljoenennota 2019	78.616
7	Conjunctureel effect WW en bijstand	67
8	Statistische correcties	1
9	Overboekingen met Rijksbegroting en Zorg	12
10	Overig	- 22
11	Uitgaven bij Najaarsnota 2018 (=6 t/m 10)	78.673
12	Over/onderschrijding Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2019 (=6-1)	- 351
13	Ontwikkeling Plafondtoets sinds Miljoenennota (=14-12)	- 22
14	Over/onderschrijding Uitgavenplafond bij Najaarsnota 2018 (=11-5)	- 373

Bij Najaarsnota 2018 is er een verwachte onderschrijding van het uitgavenplafond Sociale Zekerheid van 0,4 miljard euro in 2018.

Plafondaanpassingen

In de begrotingsregels van dit kabinet is afgesproken uitgavenplafond Sociale Zekerheid aan te passen voor het conjuncturele effect van de WW en bijstand. De uitkeringslasten als gevolg van het conjuncturele effect in de WW en bijstand zijn voor 2018 naar boven bijgesteld. Dit komt grotendeels door een tegenvaller op de WW-uitgaven ten opzichte van eerdere ramingen. Het aantal uitkeringen komt hoger uit dan eerder geraamd. Tevens wordt het uitgavenplafond gecorrigeerd voor enkele

kleine statistische correcties en overboekingen met het uitgavenplafond Rijksbegroting.

Uitgavenbijstellingen

Bij Najaarsnota 2018 hebben zich geen grote veranderingen voorgedaan op uitgavenplafond Sociale Zekerheid ten opzichte van Miljoenennota 2019. Wel zijn er enkele kleinere mee- en tegenvallers met een saldo van – 22 miljoen euro. Deze vallen onder de post overig. Zo zijn er meevallers op de AOW, de Toeslagenwet en het kindgebonden budget. Er zijn ook enkele tegenvallers op onder andere de kinderopvangtoeslag, de Toeslagenwet en de aanvullende inkomensvoorziening ouderen (AIO).

Deelplafond Zorg

Tabel 2.5 Ontwikkeling uitgaven deelplafond Zorg

(In miljoenen euro; «–» is onderschrijding)		2018
1	Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2019	72.555
2	Overboekingen met Rijksbegroting	– 13
3	Uitgavenplafond bij Najaarsnota 2018 (=1 t/m 2)	72.542
4	Uitgaven bij Miljoenennota 2019	71.731
5	Overboekingen met Rijksbegroting	– 13
6	Actualisatie zorguitgaven	– 720
7	Overig	12
8	Uitgaven bij Najaarsnota 2018 (=4 t/m 7)	71.010
9	Over/onderschrijding Uitgavenplafond bij Miljoenennota 2019 (=4–1)	– 824
10	Ontwikkeling Plafondtoets sinds Miljoenennota (=11–9)	– 708
11	Over/onderschrijding Uitgavenplafond bij Najaarsnota 2018 (=8–3)	– 1.532

Bij Najaarsnota 2018 is er een verwachte onderschrijding van het uitgavenplafond Zorg van 1,5 miljard euro in 2018.

Plafondaanpassingen

Het uitgavenplafond Zorg wordt met 13 miljoen euro naar beneden bijgesteld door overboekingen met het uitgavenplafond Rijksbegroting. Hoofdzakelijk werd dit veroorzaakt door een overboeking van 7,2 miljoen euro naar plafond Rijksbegroting voor het Pensioenfonds Caribisch Nederland vanwege een te lage dekkingsgraad.

Uitgavenbijstellingen

Op basis van voorlopige gegevens van het Zorginstituut Nederland en de Nederlandse Zorgautoriteit over het eerste half jaar van 2018 zijn de ramingen van de zorguitgaven 2018 geactualiseerd. Deze cijfers hebben hierdoor een voorlopig karakter. Het beeld dat hieruit naar voren komt, leidt tot een neerwaartse bijstelling van uitgaven onder de Zorgverzekeringswet (Zvw) van 600 miljoen euro en een neerwaartse bijstelling van de uitgaven onder de Wet langdurige zorg (Wlz) van 120 miljoen euro. De belangrijkste sectoren in de Zvw waarin naar verwachting sprake is van een onderschrijding zijn de wijkverpleging, de eerstelijnszorg, de geestelijke gezondheidszorg en de genees- en hulpmiddelen. Deze geraamde onderschrijding kan nog wijzigen op grond van de realisatiecijfers over geheel 2018. Daarover wordt in het jaarverslag 2018 nader gerapporteerd.

Verder waren bij Najaarsnota enkele kleinere overige mutaties, waaronder een budgetverhoging voor het ziekenhuis op Bonaire (5 miljoen euro) en vrijval van prijsbijstelling (2 miljoen euro).

3. Het inkomstenbeeld

De raming van de totale belasting- en premieontvangsten 2018 is met 0,4 miljard euro opwaarts bijgesteld ten opzichte van de Miljoenennota 2019.

Tabel 3.1 Ontwikkeling belasting- en premieontvangsten 2018 (op EMU-basis)

(In miljarden euro)	Stand MN 2019	Stand NJN 2018	Mutatie
Totaal belastingen en premies	284,8	285,2	0,4
Wv. belastingen en premies volksverzekeringen	220,9	221,3	0,4
Wv. premies werknemersverzekeringen	63,9	63,9	0,0

De Najaarsnotaraming is gebaseerd op de gerealiseerde ontvangsten over 2018 tot en met de maand oktober. In tabel 3.2 is een uitsplitsing naar de verschillende belastingsoorten opgenomen. Bij de kostprijsverhogende belastingen zijn de btw-ontvangsten met 205 miljoen euro neerwaarts bijgesteld. Dat is gedaan op basis van de kasrealisaties van het derde kwartaal van 2018; het merendeel van de btw-aangiftes is op kwartaalbasis. Per saldo bedraagt de neerwaartse bijstelling 41 miljoen euro bij de kostprijsverhogende belastingen, door verschillende kleinere opwaartse en neerwaartse ramingsbijstellingen.

Bij de belastingen en premies volksverzekeringen op inkomen, winst en vermogen springt vooral de opwaartse bijstelling van 350 miljoen euro bij de dividendbelasting in het oog. Er wordt meer dividendbelasting ontvangen in de kas door meer en/of hogere dividenduitkeringen en inkoop van eigen aandelen. Uit de aangiftegegevens blijkt dat deze hogere ontvangsten zowel volgen uit dividenduitkeringen van (grote) beursgenoteerde bedrijven als uit hogere dividenden van het MKB. Voor de raming van de erf- en schenkbelasting is dezelfde ramingsmethode gebruikt als bij de Miljoenennota 2019¹. Die ramingsmethode is opgebouwd als de optelsom van al gerealiseerde kasopbrengsten plus een inschatting van de waarde van reeds opgelegde en nog op te leggen aanslagen. Daarbij geven met name de kasrealisaties over de maanden augustus, september en oktober aanleiding om de geraamde ontvangsten uit de erf- en schenkbelasting voor 2018 met 237 miljoen euro omlaag bij te stellen ten opzichte van Miljoenennota 2019 (Kamerstuk 35 000, nrs. 1 en 2). Voor nadere informatie over de stand van zaken bij de erf- en schenkbelasting verwijs ik u naar de brief die door de Staatssecretaris van Financiën is verzonden.

De loon- en inkomensheffing en de vennootschapsbelasting (vpb) zijn bijgesteld met respectievelijk 182 en 117 miljoen euro op basis van de kasontvangsten. Ten opzichte van de omvang van deze belastingsoorten zijn dit beperkte bijstellingen. Per saldo bedraagt de opwaartse bijstelling 412 miljoen euro bij de belastingen en premies volksverzekeringen op inkomen, winst en vermogen.

Tabel 3.2 Belasting- en premieontvangsten 2018 (op EMU-basis)

(In miljoenen euro; «-» is saldooverslechterend)	MN2019	NJN2018	Verschil
Kostprijsverhogende belastingen	87.983	87.942	- 41
Omzetbelasting	53.145	52.940	- 205
Accijnzen	12.118	12.126	8
MRB	4.142	4.144	2
Belastingen op milieugrondslag	5.133	5.095	- 37
Invoerrechten	3.099	3.145	46

¹ Kamerstuk 31 066, nr. 432

(In miljoenen euro; «-» is saldooverslechterend)	MN2019	NJN2018	Vershil
Overdrachtsbelasting	2.842	2.924	82
Assurantiebelasting	2.640	2.673	33
Verhuurderheffing	1.714	1.739	24
BPM	2.222	2.259	36
Bankbelasting	478	447	- 31
Overige	450	450	0
Belastingen en premies volksverzekeringen op inkomen, winst en vermogen	132.940	133.351	412
Loon- en inkomensheffing	102.658	102.840	182
Vennootschapsbelasting	23.696	23.813	117
Dividendbelasting	3.917	4.267	350
Schenk- en erfbelasting	1.938	1.701	- 237
Overige	731	731	0
Totaal belastingen en premies volksverzekeringen	220.923	221.293	370
Premies werknemersverzekeringen	63.866	63.866	0
Totaal belastingen en premies	284.789	285.159	370

4. Overheidssaldo en overheidsschuld

Het overheidssaldo wordt voor 2018 geraamd op 0,9 procent van het bbp. Het overschot valt 0,1 procentpunt hoger uit dan werd geraamd bij de Miljoenennota 2019 (Kamerstuk 35 000, nrs. 1 en 2). De ontwikkeling van het geraamde overheidssaldo is weergegeven in tabel 4.1.

Tabel 4.1 Ontwikkeling feitelijk overheidssaldo sinds Miljoenennota 2019

(in procenten bbp; «+» is overschot)	2018
EMU-saldo Miljoenennota 2019	0,8%
Inkomsten	0,0%
Uitgaven onder het uitgavenplafond	0,1%
<i>w.v. Rijksbegroting</i>	0,0%
<i>w.v. Sociale zekerheid</i>	0,0%
<i>w.v. Zorg</i>	0,1%
Overig	0,0%
EMU-saldo Najaarsnota 2018	0,9%

De positieve ontwikkeling van het saldo wordt vooral verklaard door lagere uitgaven onder het deelplafond Zorg. De mutaties bij de inkomsten zijn beperkt. De post overig bestaat onder meer uit overige uitgaven en ontvangsten die niet relevant zijn voor enig plafond, zoals dividend financiële instellingen en zorgbemiddelingskosten.

De overheidsschuld wordt voor eind 2018 geraamd op 52,7 procent van het bbp. Ten tijde van de Miljoenennota werd de schuld nog geraamd op 53,1 procent van het bbp. Ten opzichte van de Miljoenennota 2019 is de overheidsschuld dus met 0,4 procentpunt verbeterd. De belangrijkste verklaring hiervoor is de positieve ontwikkeling van het overheidssaldo. Daarnaast heeft het CBS de schuld ultimo 2017 licht neerwaarts bijgesteld, wat een verlagend effect heeft op de schuld. De post overig bevat onder andere het vroegtijdig beëindigen van renteswaps wat eveneens een schuldverlagend effect heeft.

Tabel 4.2 Ontwikkeling overheidsschuld sinds Miljoenennota 2019

(in procenten bbp; «+» is toename schuld)	2018
EMU-schuld Miljoenennota 2019	53,1%
EMU-saldo	- 0,1%
Mutatie stand schuld ultimo 2017	- 0,1%
Overig	- 0,2%

(in procenten bbp; «+» is toename schuld)	2018
EMU-schuld Najaarsnota 2018	52,7%

Met een overheidssaldo van 0,9 procent bbp en een overheidsschuld van 52,7 procent bbp voldoet Nederland aan de Europese grenswaarden van respectievelijk – 3 en 60 procent. Nederland presteert hiermee tevens beter dan het Europees gemiddelde van – 0,6 en 86,9 procent bbp. Daartegenover staat dat er landen in de Eurozone zijn met een lagere overheidsschuld (waaronder de Baltische staten en Luxemburg) en een positiever overheidssaldo (waaronder Duitsland) en dat de overheidsschuld nog altijd hoger is dan voor de crisis (43,1 procent bbp).

De Minister van Financiën,
W.B. Hoekstra

BUDGETTAIRE KERNGEGEVENS**Tabel 1 Budgettaire kerngegevens**

(in miljarden euro, tenzij anders aangegeven)		2018
Inkomsten (belastingen en sociale premies)		285,1
Netto-uitgaven onder het uitgavenplafond		274,5
Rijksbegroting		124,8
Sociale zekerheid		78,7
Zorg		71,0
Overige netto-uitgaven buiten het uitgavenplafond		2,7
Gasbaten		- 1,9
Zorgtoeslag		4,6
Overig		0,1
Totale netto-uitgaven		277,2
EMU-saldo centrale overheid		7,9
EMU-saldo decentrale overheden		- 1,2
Feitelijk EMU-saldo		6,7
Feitelijk EMU-saldo (in procenten bbp)		0,9%
Bruto binnenlands product (bbp)		773

Tabel 2 Opbouw overheidsschuld

(in miljarden euro; + is schuldverhogend)		2018
1	EMU-schuld begin jaar	419,8
2	EMU-saldo centrale overheid	- 7,9
3	EMU-saldo sociale fondsen	- 7,7
4	EMU-saldo Rijk (2-3)	- 0,2
5	Kas-transverschillen en financiële transacties	- 13,5
6	Mutatie begrotingsreserves	- 0,3
7	Mutatie derdenrekeningen	0,9
8	Financieringstekort Rijk (4+5+6+7)	- 13,1
9	Overige exogene mutaties schuld	- 0,9
10	EMU-saldo decentrale overheden	1,2
11	EMU-schuld einde jaar (1+8+9+10)	407,0
12	EMU-schuldquote (in procenten bbp)	52,7%

BELASTING- EN PREMIEONTVANGSTEN OP KASBASIS

Tabel 2.1 laat de raming van de belasting- en premieontvangsten van de Miljoenennota 2019 en de Najaarsnota 2018 zien op kasbasis, met op de laatste regels de aansluiting naar de totaalraming op EMU-basis.

Tabel 2.1 Belasting- en premieontvangsten 2018 (op kasbasis)

(In miljoenen euro; «-» is saldooverslechterend)	MN2019	NJN2018	Vershil
Kostprijsverhogende belastingen	87.060	87.068	7
Omzetbelasting	52.421	52.250	- 172
Accijnzen	11.986	12.001	15
MRB	4.131	4.131	0
Belastingen op milieugrondslag	5.113	5.073	- 40
Invoerrechten	3.093	3.133	40
Overdrachtsbelasting	2.838	2.928	90
Assurantiebelasting	2.620	2.660	40
Verhuurderheffing	1.714	1.739	25
BPM	2.219	2.259	40
Bankbelasting	478	447	- 31
Overige	447	447	0
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	88.632	89.183	551
Inkomstenbelasting kas	- 2.574	- 2.092	483
Loonbelasting kas	60.934	60.773	- 161
Vennootschapsbelasting	23.696	23.813	117
Dividendbelasting	3.917	4.267	350
Schenk- en erfbelasting	1.938	1.701	- 237
Overige	721	721	0
Totaal belastingen op kasbasis	175.692	176.250	558
Aansluiting kas-EMU-basis	763	699	- 64
Totaal belastingen op EMU-basis	176.455	176.949	494
Premies VVZ kas	44.301	44.189	- 112
Aansluiting kas-EMU-basis	167	155	- 12
Premies VVZ EMU	44.467	44.344	- 124
Premies werknemersverzekeringen op EMU-basis	63.866	63.866	0
Totaal belastingen en premies op EMU-basis	284.789	285.159	370

De Verticale Toelichting geeft voor alle begrotingshoofdstukken een overzicht van budgettaire veranderingen die zich hebben voorgedaan in de uitgaven en niet-belastingontvangsten sinds Miljoenennota 2019. Voor een meer gedetailleerde toelichting van de mutaties die bij Najaarsnota 2018 zijn verwerkt, wordt verwezen naar de afzonderlijke tweede suppletoire begrotingswetten.

Leeswijzer

De Verticale Toelichting onderscheidt drie categorieën mutaties:

- 1) Mee- en tegenvallers;
- 2) Beleidsmatige mutaties;
- 3) Technische mutaties.

De laatste categorie omvat alle overboekingen tussen begrotingen, desalderingen (waarbij een ontvangst direct aan een uitgave is gekoppeld), statistische correcties en mutaties tussen verschillende uitgavenplafonds of met het lastenkader.

Mutaties worden zichtbaar in de VT indien ze een bepaalde ondergrens overschrijden. Deze ondergrens is afhankelijk van de omvang van de begroting. De post diversen bevat alle mutaties die onder de ondergrens vallen. Ingeval samenhangende mutaties in meerdere categorieën voorkomen, worden deze eenmaal toegelicht.

De totalen per begroting worden in eerste instantie gepresenteerd exclusief de bedragen die onder de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) vallen. In een aparte regel in de tabel wordt het deel van de begroting dat onder de HGIS valt zichtbaar gemaakt. De laatste regel geeft per begroting de totaalstand inclusief HGIS aan. De mutaties die optreden binnen het HGIS-deel van de begroting worden gepresenteerd en toegelicht in de Verticale Toelichting van alle HGIS uitgaven.

De bedragen in de tabellen zijn in miljoenen euro's. Door afrondingen kan het totaal afwijken van de som der onderdelen.

Samenvattend overzicht van mutaties bij Najaarsnota 2018

Bedragen in miljoenen euro's		Mutaties uitgaven	Mutaties niet-belasting-ontvangsten
<i>Departementale begrotingen</i>			
I	De Koning	0,0	0,0
IIA	Staten Generaal	3,1	0,0
IIB	Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs	- 0,8	0,0
III	Algemene Zaken	- 1,6	- 0,5
IV	Koninkrijksrelaties	168,1	0,9
V	Buitenlandse Zaken	- 51,0	- 10,2
VI	Justitie en Veiligheid	137,5	- 59,6
VII	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	431,5	618,7
VIII	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	- 55,9	39,7
IXA	Nationale Schuld	3,9	1.634,0
IXB	Financiën	161,2	167,4
X	Defensie	- 35,4	78,1
XII	Infrastructuur en Waterstaat	- 88,7	- 0,5
XIII	Economische Zaken en Klimaat	452,9	5,0
XV	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	- 121,2	- 17,6
XVI	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	- 67,7	33,8

	Bedragen in miljoenen euro's	Mutaties uitgaven	Mutaties niet-belasting-ontvangsten
XVII	Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking	0,0	0,0
<i>Overig</i>			
	Sociale Zekerheid	- 1,1	- 58,8
	Zorg	- 720,8	0,0
	Gemeentefonds	213,4	0,0
	Provinciefonds	140,5	0,0
	Infrastructuurfonds	- 339,4	- 67,0
	Diergezondheidsfonds	1,0	- 2,8
	Accres Gemeentefonds	0,0	0,0
	Accres Provinciefonds	0,0	0,0
	BES fonds	0,1	0,0
	Deltafonds	3,8	3,8
	Prijsbijstelling	0,0	0,0
	Arbeidsvoorwaarden	0,0	0,0
	Koppeling Uitkeringen	0,0	0,0
	Aanvullende Post Algemeen	- 282,7	0,0
	Homogene Groep Internationale Samenwerking	- 76,8	13,4

De Koning

I DE KONING: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	43,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	43,1
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	43,1

I DE KONING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	0,0

Staten-Generaal

IIA STATEN-GENERAAL: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	148,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	2,0
	2,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	1,1
	1,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	3,1

	2018
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	151,7
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	151,7

IIA STATEN-GENERAAL: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	4,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	4,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	4,2

Diversen – beleidsmatige mutaties

Deze post betreft een overheveling van 2 mln. naar de begroting van de Staten-Generaal voor de informatiebeveiliging van de Tweede Kamer. Dit bedrag is bestemd voor het uitvoeren van de maatregelen uit de baseline informatiebeveiliging, het verder beveiligen van de emailomgeving van de Tweede Kamer en het verder aanscherpen van de beveiliging van de financiële informatiesystemen.

Diversen – technische mutaties

Deze post bestaat uit een overboeking van begrotingshoofdstuk 7 Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voor de niet-huisvestigingskosten van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer die samenhangen met de renovatie van het Binnenhof. Binnen de budgetverrijking voor het binnenhofproject is hiermee rekening gehouden (Kamerstuk 2015–2016, 34 293, nr. 3, factsheet 4 – kostenopbouw).

Overige Hoge Colleges van Staat, Kabinetten en de Kiesraad

IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT, KABINETTEN EN DE KIESRAAD: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	127,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	– 0,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	– 0,8
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	127,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	127,2

**IIB OVERIGE HOGE COLLEGES VAN STAAT, KABINETTEN EN DE KIESRAAD:
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN**

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	5,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	5,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	5,9

Algemene Zaken**III ALGEMENE ZAKEN: UITGAVEN**

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	68,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Diversen	- 1,6
	- 1,6
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	0,0
	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 1,6
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	66,4
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	66,4

III ALGEMENE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	7,0
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Diversen	- 0,5
	- 0,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 0,5
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	6,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	6,5

Diversen, uitgaven

Dit betreft een som van meerdere mutaties. Zo wordt de begroting neerwaarts bijgesteld met 1,2 mln. als gevolg van onder andere vacature-ruimte en vertraging in ICT-projecten. Ook zijn er 0,3 mln. lagere uitgaven van de Commissie voor Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten in verband met latere inwerkingtreding van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten dan voorzien bij het opstellen van de begroting.

Diversen, niet-belastingontvangsten

Dit betreft een neerwaartse bijstelling van de ontvangsten van 0,5 mln.

Koninkrijksrelaties

IV KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	488,7
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Directe steun activiteiten	– 10,4
Isb 2e tranche wereldbank	150,0
Pensioenfonds caribisch nederland	19,1
Diversen	9,4
	168,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	168,1
	656,8
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	656,8
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	656,8

IV KONINKRIJKSRELATIES: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	48,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	0,9
	0,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,9
	49,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	49,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	49,0

Directe steun activiteiten

BZK levert een bijdrage aan het Ministerie van Justitie en Veiligheid voor Directe Steun activiteiten aan Sint-Maarten. De Directe Steun activiteiten zijn onderdeel van de wederopbouw bedoeld voor de instelling, de versterking en het herstel van de Integriteitskamer, Politie, Detentie, Technische assistentie en Kustwacht.

2e tranche Wereldbank

Na de verwoestingen die orkaan Irma heeft veroorzaakt zijn er middelen vrijgemaakt voor de wederopbouw van Sint Maarten. Het grootste deel van deze middelen komt in een fonds dat wordt beheerd door de Wereldbank. De tweede storting in dat fonds is via een incidentele suppletoire begroting verwerkt.

Pensioenfonds Caribisch Nederland

In de ministerraad van 13 april 2017 is voor het Pensioenfonds Caribisch Nederland een incidentele herstellpremie afgesproken met een verdeel-sleutel over departementen. Ook brengen de gezamenlijke werkgevers vanaf 2018 voor een periode van zes jaar een herstellpremie op.

Diversen – technische mutaties, uitgaven

Om de onvolkomenheid op de informatiebeveiliging bij Rijksdienst Caribisch Nederland (RCN) op te lossen is een plan van aanpak opgesteld. Bij de uitvoering is gebleken dat voor het vervangen van oude hardware 2,1 mln nodig is in 2018. Daarnaast is Nederland 2,3 mln. verschuldigd aan Curaçao en Sint-Maarten vanwege vorderingen uit het solidariteitsfonds. Zoals afgesproken in het vereffeningsakkoord wordt deze schuld nu vereffend. Verder worden SVB-middelen uit de boedelscheiding na 10 oktober 2010 overgeboekt van de SZW-begroting voor sociaaleconomische initiatieven in Caribisch Nederland.

Diversen – beleidsmatige mutaties, niet-belastingontvangsten

Dit betreft de ontvangsten van de EU-middelen die beschikbaar zijn gesteld voor de noodhulp aan Sint-Maarten in 2017.

Buitenlandse Zaken

V BUITENLANDSE ZAKEN: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	7.807,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Dab 6: herziening invoerrechten	- 51,0
	- 51,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 51,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	7.756,3
Totaal Internationale samenwerking	1.482,7
Stand Najaarsnota 2018	9.239,0

V BUITENLANDSE ZAKEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	1.083,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 10,2
	- 10,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 10,2
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	1.073,1
Totaal Internationale samenwerking	104,3
Stand Najaarsnota 2018	1.177,5

DAB 6: herziening invoerrechten – uitgaven

De Europese Commissie heeft de raming voor de invoerrechten voor 2018 geactualiseerd op basis van recente realisatiecijfers. Dit leidt tot een verlaging van de Nederlandse afdracht van invoerrechten aan de EU met 51 mln.

Diversen – niet-belastingontvangsten

De perceptiekostenvergoeding voor het heffen van de invoerrechten bedraagt een vast percentage (20%) van de invoerrechtenheffing. De herziening van de invoerrechtenraming leidt daarom ook tot neerwaartse aanpassing van de raming van de perceptiekostenvergoeding met 10 mln.

Justitie en Veiligheid

VI JUSTITIE EN VEILIGHEID: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	12.678,5
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Dji forensische zorg	18,2
Diversen	- 10,0
	8,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Asiel: oda-toerekening	42,0
Cybersecurity: verdeling	- 18,7
Diversen	18,6
	41,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Ra-middelen 2018 voor politie (b5)	52,0
Diversen	35,4
	87,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	137,5
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	12.816,0
Totaal Internationale samenwerking	30,3
Stand Najaarsnota 2018	12.846,3

VI JUSTITIE EN VEILIGHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	2.275,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Minder griffierechten	- 15,0
Diversen	23,2
	8,2
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Tegenvaller afpakken	- 50,0
Tegenvaller boeten en transacties	- 47,2
	- 97,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	29,4
	29,4

	2018
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	– 59,6
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	2.216,1
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	2.216,1

DJI forensische zorg

Bij de forensische zorg van de Dienst Justitiële Instellingen (DJI) is er een hogere instroom en een langere verblijfsduur in de instellingen dan geraamd.

Diversen – uitgaven, mee- en tegenvallers

Deze post bestaat uit een aantal mee- en tegenvallers. Zo is er een tegenvaller bij het Openbaar Ministerie op het gebied van ICT (10 mln.) en een meevaller door een lager aantal toevoegingen bij de Rechtsbijstand (12 mln.).

Asiel: ODA-toerekening

Kosten voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers worden volgens afspraken binnen OESO-DAC toegerekend aan official development assistance (ODA). Op basis van de reguliere herijking van de raming is de instroomraming voor COA voor 2018 bijgesteld van 30.000 naar 37.000 personen. De ODA-toerekening wordt daarom naar boven bijgesteld, JenV ontvangt 42 mln. van de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

Cybersecurity: verdeling

Dit betreft een interne verdeling van een deel van de bij Miljoenennota 2019 aangekondigde intensivering in cybersecurity. Het gaat o.a. om middelen voor de detectie van criminele geldstromen (2 mln.) en een project dat zich focust op wapenhandel via darkweb (1,4 mln.).

Diversen – uitgaven, beleidsmatige mutaties

Hieronder valt een aantal kleine mee- en tegenvallers, o.a. extra uitgaven in het kader van de meerjarenagenda forensische zorg (2,5 mln.) en vreemdelingenbewaring op Bonaire (2,4 mln.).

Ra-middelen 2018 voor politie (b5)

De resterende Regeerakkoordmiddelen voor de politie (reeks B5) voor 2018 zijn overgeheveld naar de begrotingen van JenV. De middelen worden onder andere ingezet voor een eenmalige impuls in lokale capaciteit (33 mln.) en voor de implementatie van een toekomstbestendige toegangsbeveiliging van de politie (19 mln.).

Diversen – uitgaven, technische mutaties

Deze post betreft verschillende overboekingen met andere departementen, zoals een overboeking van BZK in het kader van Directe Steun activiteiten t.b.v. Sint Maarten (ca. 10 mln.). Daarnaast betreft een deel van de overboekingen de doorverdeling van de bij Miljoenennota aangekon-

digde intensivering in cybersecurity, waaronder naar lenW voor versterking van de detectie- en responscapaciteit in de watersector (3,5 mln.) en naar Defensie voor cyberonderzoek bij TNO (1 mln.).

Minder griffierechten

Door een lagere instroom aan zaken bij de rechtspraak dan geraamd vallen de ontvangsten uit griffierechten lager uit.

Diversen – niet-belastingontvangsten, mee- en tegenvallers

Deze post bestaat uit kleinere mee- en tegenvallers, waaronder een meevaller door een positief financieringsresultaat bij screeningsautoriteit Justis (8 mln.).

Tegenvaller afpakken

Bij de opbrengsten uit afpakken is sprake van een tegenvaller op de zogenaamde «kleine afpakopbrengsten». Dit betreft zaken waarbij minder dan 10 mln. wordt afgepakt. Omdat de meevaller uit de schikking met ING reeds verwerkt is bij Miljoenennota 2019, leidt dit tot een tegenvaller van ca. 50 mln.

Tegenvaller boeten en transacties

Er zijn minder ontvangsten uit boeten en transacties, voornamelijk door acties in aanloop naar het sluiten van de nieuwe CAO politie.

Diversen – niet-belastingontvangsten, technische mutaties

Dit betreft o.a. teruggeboekte bijzondere bijdragen politie (3 mln.).

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	5.702,7
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	0,2
	0,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Aardgasvrije wijken (proeftuinen)	– 91,6
Saneringsbijdrage wsg	385,7
Saneringsheffing corporaties 2018	159,4
Diversen	– 22,4
	431,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	431,5
	6.134,2
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	6.134,2
Totaal Internationale samenwerking	0,4
	6.134,6

VII BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	840,8

	2018
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Veiling locaties benzinestations 2018	44,0
Diversen	6,2
	50,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Saneringsbijdrage wsg	385,7
Saneringsheffing corporaties 2018	159,4
Diversen	23,4
	568,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	618,7
	1.459,5
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	1.459,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	1.459,5
Stand Najaarsnota 2018	1.459,5

Aardgasvrije wijken (proeftuinen)

BZK maakt via het gemeentefonds een bedrag over aan gemeenten voor de eerste proeftuinen voor het aardgasvrij maken van wijken. Hiervoor is binnen de klimaatvelop 2018 85 mln. beschikbaar gesteld. Het resterende bedrag heeft BZK binnen de eigen begroting vrijgemaakt.

Saneringsbijdrage WSG – technische mutaties, uitgaven en niet-belastingontvangsten

Op 29 juni heeft de Minister besloten om voor de financiële problemen bij woningcorporatie Woonstichting Geertruidenberg (WSG) een sanerings-subsidie toe te kennen. Deze bijdrage wordt betaald uit het sanerings-fonds, dat aangezuiverd wordt met een heffing bij woningcorporaties (toegelaten instellingen).

Saneringsheffing woningcorporaties 2018 – technische mutaties, uitgaven en niet-belastingontvangsten

Er wordt een heffing opgelegd aan de woningcorporaties (toegelaten instellingen) voor de aanzuivering van het saneringsfonds om de kosten, zoals de bovengenoemde saneringssubsidie, te kunnen bekostigen. Deze heffing wordt opgebracht door de corporatiesector zelf en loopt via de begroting van BZK.

Diversen – technische mutaties, uitgaven en niet-belastingontvangsten

BZK maakt o.a. eenmalig een bedrag over aan het Gemeentefonds voor de verhoging van de vergoeding van raadsleden in kleine gemeenten. Daarnaast draagt BZK bij aan regionale woningmarktpilots om de Nationale Woonagenda uit te voeren en aan initiatieven voor het versterken van de integriteit en veiligheid van politieke ambtsdragers. Om doorstroming en de flexibiliteit van statushouders naar huisvesting te stimuleren maakt BZK middelen over naar J&V voor pilots voor flexwonen, die gemeenten onder regie van het COA uitvoeren. Ook maakt BZK eenmalig een eigenaarsbijdrage over aan SSC-ICT voor de afwikkeling van ongedekte oude problematiek. BZK heeft concrete afspraken gemaakt ter verbetering en aanpak van de onderliggende problematiek. De onderuitputting op de budgetten voor digitale overheidsdienstverlening (GDI) in 2017 en 2018 worden eenmalig teruggeboekt naar de

oorspronkelijke inleggers. Tot slot ontvangt BZK van Defensie een bijdrage voor de Joint Sigint Cyber Unit.

Veiling locaties benzinestations 2018

De veiling van locaties van benzinestations langs Rijkswegen heeft meer opgebracht dan geraamd.

Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	42.500,5
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Omzettingen, 2e sup, artikel 11	66,0
Diversen	- 38,9
	27,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	36,6
	36,6
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	4,5
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Mutatie inkomensoverdrachten nr artikel 11	97,0
Mutatie leningen nr artikel 11	- 180,0
Omzettingen, 2e sup, artikel 11	- 66,0
Diversen	1,0
	- 143,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 55,9
	42.444,6
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	42.444,6
Totaal Internationale samenwerking	60,3
	42.504,9
Stand Najaarsnota 2018	42.504,9

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	1.317,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Diversen	29,1
	29,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	10,6
	10,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	39,7
	1.357,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	1.357,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	1.357,0
Stand Najaarsnota 2018	1.357,0

Omzettingen, 2e sup, artikel 11 – mee- en tegenvallers

Op een aantal posten is een wijziging van de boekingsgang van de diploma-omzetting verwerkt. Dit werd bijna altijd per 1 januari gedaan volgend op het afstuderen, maar in het nieuwe studiefinancierings-systeem is dit voor een aantal groepen studenten aangepast, zodat de boekingsgang meteen na afstuderen gebeurt en de student weet welk deel van de studiefinanciering in een gift wordt omgezet. Dit vergroot de begrijpelijkheid van het stelsel en voorkomt mogelijke vragen. Het betreft hier studenten die al aan het terugbetalen zijn, studenten die bijna moeten beginnen met terugbetalen en studenten waarvan de diplomatermijn binnen een jaar verstrijkt of al verstreken is. Deze wijziging resulteert in een verschuiving van 66,0 mln. van niet-relevante uitgaven naar relevante uitgaven in 2018.

Diversen – mee- en tegenvallers

Een grote meevaller (18,5 mln.) komt door de gewichtenregeling bij artikel 1 Primair onderwijs. Scholen ontvangen door deze regeling een hogere bekostiging als zij meer leerlingen hebben met laagopgeleide ouders. Dit jaar vielen de uitgaven aan deze regeling lager uit dan verwacht doordat er minder kinderen waren met laagopgeleide ouders dan geraamd. Bij de regeling team- en schoolleidersbeurs is er een meevaller van 5 mln. door minder aanvragen als gevolg van het lerarentekort.

Daarnaast is er per saldo een meevaller van 6,5 mln. op artikel 11 Studiefinanciering. Dit wordt veroorzaakt door de volgende vier mutaties. (1) Het budget voor de basisbeurs gift wordt met 5 mln. euro verhoogd. Uit realisatiegegevens van DUO tot en met juli 2018 blijkt dat de uitgaven hoger zijn dan geraamd. Het betreft hier voornamelijk toekenningen in het mbo. (2) De post reisvoorziening prestatiebeurs gift is met 5 mln. euro verhoogd. Er wordt minder reisvoorziening aan bol-studenten opgeboekt dan was geraamd. Door het tegenboekeffect (het betreft hier een negatieve post) zorgt dit voor een opwaartse bijstelling. (3) De overige relevante uitgaven zijn met 15 mln. euro naar beneden bijgesteld. Dit komt doordat in mei het nieuwe ICT-systeem in werking trad. Hierdoor is er een stuk minder achterstallig lager recht (ALR) en daardoor minder kortlopende vorderingen die als relevante uitgaven worden geboekt. (4) De post Caribisch Nederland wordt met 1,5 mln. euro naar beneden bijgesteld. Dit is het gevolg van lager dan verwachte realisaties. Verder bestaat deze post uit diverse mee- en tegenvallers die per stuk kleiner zijn dan 1 mln.

Ook maakt OCW een bijdrage over aan DUO ter dekking van problematiek in de uitvoering. Er zijn concrete afspraken gemaakt ter verbetering en aanpak van de onderliggende problematiek.

Diversen – beleidsmatige mutaties

Deze post bestaat o.a. uit overboekingen, overlopende verplichtingen en een tweetal mutaties m.b.t. kasschuiven. Een overlopende verplichting van 4,8 mln. vindt plaats vanwege vertraging bij huisvesting in Caribisch Nederland. Op een aantal huisvestingsprojecten is door bestuurlijke omstandigheden vertraging in de uitvoering ontstaan. Voor deze projecten zijn al wel juridische verplichtingen aangegaan. Ook heeft een aantal herstelwerkzaamheden na de orkaan Irma vertraging opgelopen. Daarnaast blijft er 3,4 mln. over op de doorstroomregeling mbo-hbo.

Ook bevat deze post de dekking van het amendement Van den Hul om de korting op de subsidieregeling praktijkleren in 2019 terug te draaien.

Hiervoor wordt het budget voor OV-bedrijven met 19,5 mln. verlaagd in 2019. Om te voorkomen dat dit ertoe leidt dat OV-bedrijven worden gekort, wordt de OCW-begroting in 2018 met 19,5 mln. verhoogd op artikel 11 (Studiefinanciering, zodat er een vooruitbetaling kan worden gedaan aan de OV-bedrijven.

De tegenvallende STER-inkomsten worden gecompenseerd uit de Algemene Mediareserve (AMr). Aangezien de AMr hiervoor niet toereikend is, wordt deze aangevuld door een kasschuif. Hierbij wordt vanuit het generale beeld 15 mln. aan de AMr toegevoegd in 2018. Dit wordt in 2019 in mindering gebracht op de middelen die dan in de AMr zouden vloeien.

Diversen – technische mutaties

Deze post bestaat grotendeels uit enkele grote overboekingen en drie desalderingen. Een grote overboeking (9,3 mln.) heeft te maken met het Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Door een dalend aantal plaatsen in justitiële jeugdinrichtingen dalen ook de kosten voor onderwijs. De teveel ontvangen bijdrage wordt terugbetaald aan het DJI. Daarnaast is er een overboeking van 5,1 mln. voor de bijdrage van OCW aan BZK voor het akkoord met Pensioenfonds Caribisch Nederland.

De eerste desaldering van 26 mln. vindt plaats op artikel 1. Dit betreft de storting aan het Participatiefonds van de terugvorderingen bij scholen als gevolg van onterechte declaraties van wachtgeldkosten. De tweede desaldering heeft te maken met schatkistbankieren. Het budget voor de begrotingsreserve schatkistbankieren wordt per saldo met 1,2 mln. verhoogd. OCW staat garant voor onderwijsinstellingen die bij de Staat lenen (schatkistbankieren). Voor het risico dat OCW hierdoor loopt, ontvangt OCW een vergoeding (risicopremie). Deze premie wordt via een desaldering toegevoegd aan de begrotingsreserve schatkistbankieren. De derde desaldering heeft te maken met de tegenvallende reclameopbrengsten. Op artikel 15 Media wordt 16,6 mln. onttrokken aan de AMr om te compenseren voor de tegenvallende reclameopbrengsten. Verder bestaat deze post uit diverse overboekingen die per stuk kleiner zijn dan 1 mln.

Mutatie inkomensoverdrachten nr artikel 11 – niet relevant voor het uitgavenplafond

De niet-relevante uitgaven basisbeurs zijn naar beneden bijgesteld met 10 mln. als gevolg van de reeds bekende realisatie. Dit heeft te maken met de tot nu toe gerealiseerde bedragen op de toekenningen. De niet-relevante uitgaven aanvullende beurs zijn naar beneden bijgesteld met 13 mln. als gevolg van de reeds bekende realisatie. Dit heeft te maken met de tot nu toe gerealiseerde bedragen op de toekenningen. De niet-relevante post reisvoorziening wordt met 5 mln. naar beneden bijgesteld. Dit is de tegenboeking van de 5 mln. op de post reisvoorziening prestatiebeurs. De niet-relevante overige uitgaven zijn naar boven bijgesteld met 125 mln. Dit is het gevolg van de invoering van het nieuwe PVS-systeem. De omzetting van prestatiebeurzen naar een lening vindt nu plaats na het verstrijken van de diplomatermijn in plaats van direct. Dit heeft een grote bijstelling omhoog tot gevolg.

Mutatie leningen nr artikel 11 – niet relevant voor het uitgavenplafond

De niet-relevante rentedragende lening is naar beneden bijgesteld met 175 mln. Dit is deels de tegenhanger van wat er gebeurt op de niet-relevante overige uitgaven. Prestatiebeurzen worden als gevolg van het nieuwe studiefinancieringssysteem pas omgezet naar lening als de

diplomatermijn verstrijkt, waarbij dit in de oude situatie al eerder gebeurde. Ook minder omzettingen naar langlopende vorderingen zijn het gevolg van deze bijstelling. De niet-relevante uitgaven op het collegegeldkrediet zijn naar beneden bijgesteld met 5 mln. als gevolg van de reeds bekende realisatie.

Omzettingen, 2e sup, artikel 11 – niet relevant voor het uitgavenplafond

Deze mutatie is ook al toegelicht bij de relevante uitgaven. De mutatie op artikel 11 Studiefinanciering resulteert namelijk in een verschuiving van 66 mln. van niet-relevante uitgaven naar relevante uitgaven in 2018.

Diversen – niet relevant voor het uitgavenplafond

De niet-relevante uitgaven op studiefinanciering worden met 1 mln. euro omhoog bijgesteld als gevolg van de reeds bekende realisatie.

Diversen – mee- en tegenvallers, niet-belastingontvangsten

Dit betreft diverse mee- en tegenvallers. Een grote meevaller van 10,4 mln. ontstaat door terugvordering van onterecht ontvangen fusiegelden. Uit de controle bleek dat het fusies betreft waarbij geen enkele leerling van de opgeheven school naar de fusieschool is gegaan. Daarnaast is er een meevaller van 23,8 mln. door terugvordering van gewichtenmiddelen op basis van controle op rechtmatigheid. En er is een meevaller op de ontvangsten van het lesgeld met 10 mln.

Ook worden de kortlopende vorderingen naar beneden bijgesteld met 20 mln. Door het nieuwe PVS-systeem ontstaat er minder achterstallig lager recht (ALR) en daardoor minder kortlopende vorderingen. Dat betekent ook minder relevante ontvangsten op kortlopende vorderingen.

Diversen – technische mutaties, niet-belastingontvangsten

Deze post bestaat uit een drietal desalderingen die reeds zijn toegelicht onder Diversen – technische mutaties.

Nationale Schuld (Transactiebasis)

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS): UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	8.047,7
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Diversen	- 12,0
	- 12,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 0,3
	- 0,3
Technische mutaties	
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Diversen	16,2
	16,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	3,9
	8.051,6
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	8.051,6
Totaal Internationale samenwerking	0,0

	2018
Stand Najaarsnota 2018	8.051,6

IXA NATIONALE SCHULD (TRANSACTIEBASIS): NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	14.837,2
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Diversen	- 9,0
	- 9,0
Technische mutaties	
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Mutatie in rekening-courant en deposito	985,0
Rente derivaten	- 50,0
Voortijdige beëindiging derivaten	694,0
Diversen	13,9
	1.642,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	1.634,0
	16.471,2
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	16.471,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	16.471,2

Diversen – uitgaven

Dit betreft de som van meerdere mutaties. Zo vallen de uitgaven 16,2 mln. hoger uit door een hoger dan verwachte vraag naar leningen van deelnemers aan het schatkistbankieren. Ook leiden de realisatiecijfers tot 12 mln. lagere verwachte rente-uitgaven aan de vaste schuld in 2018.

Diversen – niet-belastingontvangsten

Dit betreft de som van meerdere mutaties. Zo vallen de ontvangsten 12,2 mln. hoger uit dan verwacht door versnelde aflossingen van leningen. Ook leiden de realisatiecijfers en het verwachte kassaldo tot lagere verwachte rente-ontvangsten op Dutch Treasury Certificates (vlottende schuld) van 10 mln. in 2018.

Mutatie in rekening-courant en deposito

Nieuwe realisaties op de mutaties rekening-courant en deposito van RWT's en derden en een meevallend saldo van uitgaven en ontvangsten van sociale fondsen (toename rekening-courant saldo), leiden tot extra ontvangsten van 985 mln.

Rente derivaten, voortijdige beëindiging derivaten

Er zijn rentederivaten voortijdig beëindigd. Bij het beëindigen van een rentederivaat wordt de actuele marktwaarde van het derivaat verrekend tussen beide partijen. Doordat de derivaten voortijdig worden beëindigd, wordt de meerjarig geraamde renteontvangst in een keer ontvangen. Dit heeft in de afgelopen maanden geleid tot 694 mln. aan extra ontvangsten. Als gevolg hiervan dalen de reguliere renteontvangsten op de derivatenportefeuille met 50 mln.

Financiën

IXB FINANCIËN: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	7.105,9
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Belasting- en invorderingsrente	37,0
Overig materieel	29,2
Schade-uitkering ekv	- 50,5
Diversen	- 15,4
	0,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Mutatie begrotingsreserve ekv	49,9
Diversen	- 10,8
	39,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Afdrachten staatsloterij	103,7
Diversen	18,6
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Diversen	- 0,4
	121,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	161,2
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	7.267,1
Totaal Internationale samenwerking	253,5
Stand Najaarsnota 2018	7.520,6

IXB FINANCIËN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	3.162,8
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Dividenden staatsdeelnemingen	40,0
Doorbelasten kosten vervolging	35,0
Schaderestituties ekv	- 39,2
Diversen	3,1
	38,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Premies ekv	38,8
Diversen	2,1
	40,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Afdrachten staatsloterij	103,7
Diversen	- 1,0
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Diversen	- 15,0
	87,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	167,4
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	3.330,3
Totaal Internationale samenwerking	3,7
Stand Najaarsnota 2018	3.334,0

Belasting- en invorderingsrente

Bij de belasting- en invorderingsrente wordt een tegenvaller verwacht. Deze wordt onder andere veroorzaakt door hogere dan geraamde rentevergoedingen voor bijstellingen van aanslagen uit eerdere belastingjaren, waarvoor nog de heffingsrenteregeling van toepassing is. Daarnaast worden er naar verwachting (voor begroting IXB relatief ongunstige) definitieve verdeelsleutels vastgesteld voor de rente uit de gecombineerde heffing van inkomstenbelasting en premies volksverzekeringen.

Overig materieel

Deze mutatie komt onder meer doordat een aantal ICT-projecten vertraagd is, waardoor andere projecten eerder zijn gestart. Ook leiden een aantal ICT-projecten tot grotere uitgaven dan voorzien. Dit heeft geleid tot een ramingsbijstelling en per saldo hogere uitgaven.

Schade-uitkering ekv

De uitgaven vallen lager uit dan verwacht omdat in 2018 geen grote schades zijn uitgekeerd.

Diversen – uitgaven

Dit betreft de som van meerdere mutaties. Zo zal voor de Regeling Vervroegde Uittreding (RVU) 6 mln. minder worden uitgegeven, omdat na uitspraak van de inspecteur de RVU-betaling per september 2018 is stopgezet. Verder is er sprake van vertraging in de realisatie van de Investeringsagenda en blijft de inhuur van externen naar verwachting 6,6 mln. achter. Voor het afnemen van de Rijksbrede dienstverlening van Logius moet de Belastingdienst een extra bijdrage van 5,7 mln. leveren. De uitgaven aan eigen personeel bij het kerndepartement vallen 8,9 mln. lager uit dan verwacht vanwege vertraging in de werving van personeel.

Mutatie begrotingsreserve ekv

Het saldo van premies, schades en recuperaties wordt in de risicovoorziening gestort om toekomstige schades op te kunnen vangen. De storting betreft het positieve saldo dat overblijft wanneer de onderuitputting op de uitgaven (50,3 mln.) wordt verrekend met het negatieve saldo (- 0,4 mln.) op de ontvangsten.

Afdrachten staatsloterij – uitgaven en niet-belastingontvangsten

Op basis van de Wet op de Kansspelen heeft de Staat recht op de opbrengsten van de Staatsloterij. Op basis van de fusieovereenkomst met de Lotto worden deze verrekend met de afdrachten van de Lotto, waarna 63 procent van het totaal toekomt aan de Staat. Deze verrekening is opgenomen bij de uitgaven en ontvangsten.

Dividenden staatsdeelnemingen

Doordat de staatsdeelnemingen in totaal meer dividend hebben afgedragen dan geraamd, is de raming in 2018 met 40 mln. verhoogd.

Doorbelasten kosten vervolging

De aan burgers en bedrijven doorbelaste kosten van vervolging, die voortkomen uit het niet betalen van belasting, vallen hoger uit. Dit wordt veroorzaakt door een stijging van het aantal invorderingsmaatregelen (zoals aanmaningen) bij de Belastingdienst.

Schaderestituties ekv

Bij het verhalen van uitgekeerde schade op andere landen zijn minder schaderestituties gerealiseerd dan geraamd. De recuperatieramingen zijn volatiel en lastig te rammen. Het lijkt erop dat de raming voor de restituties niet gerealiseerd zal worden.

Diversen – niet-belastingontvangsten

Dit betreft de som van meerdere mutaties. Zo wordt op de belasting- en invorderingsrente een meevaller van 9 mln. verwacht op basis van realisaties bij de renteontvangsten. Daarnaast blijven de ontvangen bestuurlijke boetes 6 mln. achter bij de raming. De apparaatsontvangsten nemen met 3,8 mln. toe, onder meer doordat de Belastingdienst verwacht meer diensten in rekening te brengen voor facilitaire zaken aan andere overheidspartijen. Daarnaast is het interim-dividend van ABN AMRO 14,9 mln. lager uitgevallen dan verwacht.

Premies ekv

De premie-inkomsten zijn hoger dan eerder verwacht, omdat er naar verwachting nog een omvangrijke transactie in verzekering zal worden genomen.

Defensie

X DEFENSIE: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	9.237,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 0,1
	- 0,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Doorwerking ontvangsten	- 33,9
Diversen	- 0,1
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Diversen	- 1,4
	- 35,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 35,4
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	9.202,5
Totaal Internationale samenwerking	297,8
Stand Najaarsnota 2018	9.500,3

X DEFENSIE: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	500,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting	

	2018
Lagere ontvangsten inruilwaarde dienstpersonenauto's	- 59,2
Diversen	26,8
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Ontvangsten vervroegde aflossing lening abp	110,5
	78,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	78,1
	578,5
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	578,5
Totaal Internationale samenwerking	32,0
	610,5
Stand Najaarsnota 2018	610,5

Diversen – beleidsmatige mutaties

Diverse Defensieonderdelen geven niet al het geld uit dat dit jaar is begroot. De voornaamste onderrealisatie doet zich voor bij het Commando Landstrijdkrachten (CLAS; ruim 40 mln. op programma-uitgaven en personele uitgaven) en bij de Defensie Materieel Organisatie (DMO; ruim 40 mln. op de programma-uitgaven). Bij CLAS blijkt de toewijzing in juni 2018 van extra budget uit de Defensienota voor verbetering van de materiële gereedheid en formatie te laat om nog dit jaar tot besteding te komen. Bij DMO zijn de lagere uitgaven vooral het gevolg van een lager verbruik van brandstof in combinatie met lager dan verwachte brandstofprijzen. Verder zijn er minder uitgaven voor personele uitrusting en munitie.

Een bedrag van 100 mln. aan onderuitputting bij de defensieonderdelen is ingezet om een groot deel van de financieringsconstructie met het ABP voor militaire pensioenen versneld af te lossen. Het betreft een aflossing op een eerdere lening van in totaal ongeveer 158 mln. voor de overgang van het omslagstelsel naar het kapitaaldeckingsstelsel. Voorts wordt 10 mln. ingezet ter vervanging van verouderde end user devices, zoals telefoons en beelschermen, en 14,5 mln. voor informatievoorziening (DMO).

Doorwerking ontvangsten

De programma-ontvangsten dalen per saldo met 35,9 mln. Dit wordt veroorzaakt doordat de ontvangstenraming voor inruil van dienstvoertuigen neerwaarts is bijgesteld met 59,2 mln. en de verkoopopbrengsten voor groot materieel dalen met 2 mln. De daling op de ontvangstenraming voor dienstvoertuigen is het gevolg van de recent goedgekeurde herijking van de businesscase van Leaseplan voor civiele dienstauto's. In de nieuwe, realistischere business case komt naar voren dat de verkoopopbrengsten voorheen te hoog waren ingeschat door o.a. bepaalde belastingen niet mee te tellen. Uit doelmatigheidsoverwegingen is besloten om de dienstpersonenauto's van Defensie elke twee jaar in plaats van elke vier jaar te vervangen. Hierdoor worden olopende exploitatie-uitgaven vanwege de ouderdom van de voertuigen vermeden. Daarnaast bestaat deze post uit meeropbrengsten van 21,2 mln. als gevolg van de aantrekkende vastgoedmarkt, wat resulteert in hogere verkoopopbrengsten voor diverse locaties waaronder het complex Binckhorsthof (Den Haag), en extra NAVO-ontvangsten van 4,1 mln.

Diversen – technische mutaties

Dit betreft meerdere interdepartementale overboekingen van en naar het Ministerie van Defensie, vanwege:

- Artikel 1 Inzet: minder gebruik dan verwacht van de Vessel Protection Detachments (VPD's) die kwetsbare scheepvaart voor de Afrikaanse noordoostkust helpt beschermen tegen piraterij (– 3,3 mln.).
- Artikel 4 Commando Luchtstrijdkrachten (CLSK): de doorwerking van een incidentele ontvangst vanuit de militaire samenwerking met de VS waarbij een contract voor vliegeropleidingen goedkoper is uitgevallen (7,5 mln.).
- Artikel 5 Koninklijke Marechaussee (KMar): als gevolg van compensatie vanuit De Nederlandsche Bank voor beveiligingstaken (7,9 mln.).
- Artikel 7 DMO: lagere reguliere ontvangsten (11,5 mln.).

Diversen – niet relevant voor het uitgavenplafond, technische mutaties

Dit betreft het afbetalen van de financieringsconstructie pensioenen van het ABP.

Lagere ontvangsten inruilwaarde dienstpersionenauto's

Uit doelmatigheidsoverwegingen is besloten om de dienstpersionenauto's van Defensie elke twee jaar in plaats van elke vier jaar te vervangen. Hierdoor worden oplopende exploitatie-uitgaven vanwege de ouderdom van de voertuigen vermeden. De businesscase daarvoor is recent herijkt, waardoor het ontvangstenbudget inruil dienstvoertuigen neerwaarts is bijgesteld met 59,2 mln. Uit de business case komt naar voren dat de opbrengsten voorheen te hoog waren ingeschat door o.a. bepaalde belastingen.

Diversen – technische mutaties, niet-belastingontvangsten

Deze post bestaat naast enkele kleinere mutaties voornamelijk uit:

- Artikel 1 Inzet: meerontvangsten van de VN van 10,6 mln.
- Artikel 4 CLSK: het ontvangstenbudget is met 7,5 mln. naar boven bijgesteld, vooral als gevolg van een incidentele en onverwachte meerontvangst vanuit de militaire samenwerking met de VS waarbij een contract voor vliegeropleidingen goedkoper is uitgevallen dan eerder voorzien (Defensie heeft geld teruggekregen).
- Artikel 5 KMAR: de ontvangsten zijn naar boven bijgesteld met 10,0 mln., vooral als gevolg van compensatie vanuit De Nederlandsche Bank voor beveiligingstaken, extra ontvangsten voor het tijdelijk tewerkstellen van KMar-personeel bij de AIVD en een vergoeding van JenV voor het geven van politietrainingen.
- Artikel 7: per saldo daalt het ontvangstenbudget met 10,7 mln., zodat de raming beter aansluit bij het huidige beeld.

Ontvangsten vervroegde aflossing lening abp – niet relevant voor het uitgavenplafond

Door de verwerking van het financieringsarrangement ABP stijgen de ontvangsten met 110,5 mln. Deze mutatie betreft de betaling van het ABP aan de Staat, die via de begroting van Defensie wordt verwerkt.

Infrastructuur en Waterstaat

XII INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	8.275,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 5,1
	- 5,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 83,5
	- 83,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 88,7
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	8.187,2
Totaal Internationale samenwerking	28,6
Stand Najaarsnota 2018	8.215,8

XII INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	30,6
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 2,0
	- 2,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	1,5
	1,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 0,5
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	30,1
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	30,1

Diversen – beleidsmatige mutaties, uitgaven

Deze post bevat per saldo lagere uitgaven dan verwacht. Dit zijn onder andere lagere uitgaven op de uitgaven Caribisch Nederland (- 1,5 mln.) en dekking vanuit een reservering voor lagere ontvangsten voor de Stichting Buisleidingenstraat (- 2,0 mln.). Er zijn ook hogere uitgaven, waaronder een eenmalig goedgekeurde eigenaarsbijdrage aan de ILT (1,1 mln.) in het kader van reorganisatiekosten bij de ILT die volgen uit het «vernieuwingsprogramma Koers».

Diversen – technische mutaties, uitgaven

Deze post omvat verschillende onderdelen;

- Diverse desalderingen (1,5 mln.) binnen de lenW-begroting waaronder hogere ontvangsten van de Sociale Verzekeringsbank door het terugstorten (1,0 mln.) van een bijdrage vanwege minder uitkeringen dan geraamd voor de Regeling tegemoetkoming niet-loondienst gerelateerde slachtoffers van mesothelioom (TNS regeling).
- Diverse overboekingen waarmee per saldo 55,9 mln. uit het Infrastructuurfonds via de lenW-begroting wordt overgeheveld:

- 1) ontvangen van andere departementale begrotingen (6,0 mln.)
  - 2) bijdragen aan het Provinciefonds, Gemeentefonds en BTW-compensatiefonds (– 61,9 mln.).
- Diverse overboekingen waarmee in totaal 3,8 mln. aan het Deltafonds via de lenW-begroting wordt toegevoegd door overhevelingen met andere departementale begrotingen en het Provinciefonds.
  - Diverse overboekingen waarmee in totaal 33,1 mln. vanuit de lenW-begroting wordt overgeheveld. Dit omvat bijdragen aan het Provinciefonds, Gemeentefonds en BTW-compensatiefonds (– 29,7 mln.) en bijdragen aan andere departementale begrotingen (– 3,5 mln.).

Diversen – beleidsmatige mutaties, niet-belastingontvangsten

Dit betreft een lagere ontvangst dan verwacht voor de Stichting Buisleidingenstraat, onderdeel van Rijkswaterstaat voor het leidingtracé, die wordt gedekt vanuit een reservering.

Diversen – technische mutaties, niet-belastingontvangsten

De hogere ontvangsten betreffen met name een terugstorting (1,0 mln.) van de Sociale Verzekeringsbank vanwege minder uitkeringen dan geraamd voor de regeling tegemoetkoming niet-loondienst gerelateerde slachtoffers van mesothelioom (TNS regeling).

Economische Zaken en Klimaat

XIII ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	5.057,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Begrotingsreserve Maatregelen CO ₂ -reductie	500,0
Diversen	– 51,7
	448,3
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	5,7
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Diversen	– 1,1
	4,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	452,9
	5.510,8
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	5.510,8
Totaal Internationale samenwerking	54,9
	5.565,6

XIII ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	4.061,5
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Minder ontvangsten high trust	– 24,7
Diversen	5,5
	– 19,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	27,2

	2018
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Diversen	- 3,0
	24,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	5,0
	4.066,5
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	4.066,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	4.066,5
Stand Najaarsnota 2018	4.066,5

Begrotingsreserve Maatregelen CO₂-reductie

Het kabinet zal mogelijk additionele maatregelen nemen om aanvullende CO₂-reductie te realiseren. Omdat de aard en timing van de eventuele aanvullende maatregelen nog onzeker is, heeft het kabinet besloten deze eventuele maatregelen via een tijdelijke begrotingsreserve mogelijk te maken. De reserve loopt tot en met 2020, wordt gekoppeld aan artikel 4 (Een doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering) van de EZK-begroting en staat onder voorafgaand toezicht van het Ministerie van Financiën. De reserve wordt eenmalig gevuld met 500 mln. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat coördineert de set aan maatregelen om CO₂ te reduceren. Andere departementen zoals LNV, IenW en BZK kunnen ook een beroep doen op deze middelen voor CO₂-reducerende maatregelen.

Diversen – beleidsmatige mutaties uitgaven

Voor de EZK-begrotingsstaat betreft deze post middelen uit de klimaatenvolop 2018 van ongeveer 23 mln. die niet meer in 2018 tot uitbetaling komen: verduurzaming industrie (18,2 mln.) en implementatie minimum CO₂-prijs NEa (1,85 mln.). Deze middelen moeten meerjarig beschikbaar blijven voor de klimaatdoelen en worden in 2019 weer aan de begroting toegevoegd. Inzake Groningen wordt de raming van de subsidieregeling verduurzaming bij versterken met 6,4 mln. naar beneden bijgesteld. Deze regeling blijft achter bij de oorspronkelijke ramingen, omdat er minder huizen in Groningen zijn versterkt dan verwacht. De verwachting is dat de versterking pas in 2019 goed op gang komt. Verder wordt bij wijze van eenmalige uitzondering het eigen vermogen van Agentschap Telecom aangevuld met 1,6 mln, onder de voorwaarde dat er in 2019 een doorlichting wordt uitgevoerd en dat Agentschap Telecom gaat werken met kostendekkende tarieven.

Voor de LNV-begrotingsstaat betreft deze post ook middelen uit de klimaatenvolop 2018 van 10 mln. die dit jaar niet meer tot uitbetaling komen. Deze middelen worden in 2019 weer aan de begroting toegevoegd. Daarnaast bevat deze post de bijdrage aan RVO voor het Fosfaat-rechtenstelsel (10,6 mln.).

Diversen – technische mutaties, uitgaven

Deze post betreft diverse overboekingen van en naar andere departementen en desalderingen. Op de EZK-begrotingsstaat wordt er 16,1 mln. overgeboekt naar het Provinciefonds voor de decentrale uitvoering van de MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT). Ook ontvangt EZK 9,8 mln. van VWS als bijdrage voor de eHealth tender Seed Capital. Ook bevat deze post een desaldering van EFRO van 4,2 mln.

Daarnaast betreft dit ook een overboeking van de Aanvullende Post naar de EZK-begroting van 50 mln. voor het Nationaal programma Groningen (NPG). Dit bedrag is vervolgens overgemaakt naar het Provinciefonds ten behoeve van de provincie Groningen. Op 5 oktober jl. hebben Rijk, provincie en gemeenten een akkoord gesloten in de vorm van een NPG. Voor het NPG is meerjarig totaal 1,15 mld. beschikbaar. Vooruitlopend op de nadere uitwerking van het Nationaal Programma in de komende maanden wordt gewerkt om binnen iedere programmalijn nog dit jaar een aantal projecten te starten. Op grond van de afspraken in het regeerakkoord is hiervoor in 2018 50 mln. beschikbaar op de Rijksbegroting.

Voor de LNV-begrotingsstaat betreft dit een overboeking aan het gemeentefonds voor Floriade 2022 van 2,5 mln. en een overboeking voor Rotterdam uit de Regio-envelop van 24 mln.

Diversen – niet relevant voor het uitgavenplafond, uitgaven

Deze post betreft de EZK-begrotingsstaat. Onder deze post valt onder andere de overboeking van de Aanvullende Post van 6 mln. voor de gemeenten in het aardbevingsgebied. Dit budget is afkomstig van de reservering die afgelopen Voorjaarsnota is getroffen. Het budget is bedoeld om gemeenten te compenseren voor hun extra inspanningen op het terrein van psychosociale ondersteuning van bewoners en de openbare ruimten. Onder deze post valt ook een overboeking van kosten apparaat Nationaal Coördinator Groningen (6 mln. voor personeel en 0,7 mln. voor materieel) naar het apparaatsartikel van EZK.

Minder ontvangsten high trust

High Trust bestaat uit het saldo van de door ACM ontvangen en terugbetaalde boetes in het boekjaar. Door onzekerheid over gerechtelijke uitspraken en het moment waarop dit in de tijd plaatsvindt, fluctueert het saldo aan High trust ontvangsten door de jaren heen en laat zich niet plannen. De ACM verwacht dit jaar per saldo 4,6 mln. aan boetes te ontvangen.

Diversen – beleidsmatige mutaties, niet-belastingontvangsten

Deze post bevat de EZK-begrotingsstaat. Onder deze post vallen onder andere de bijstelling van ontvangsten JSF met – 1,6 mln. en 3,2 mln. hogere ontvangsten uit subsidieoverschotten die door RVO worden verstrekt. De ontvangsten JSF vallen lager uit door vertraging in de productie van de JSF waardoor ook de Nederlandse productie vertraagd is en de afdrachten lager uitvallen dan geraamd.

Diversen – technische mutaties, niet-belastingontvangsten

Voor de EZK-begrotingsstaat bevat deze post een desaldering van EFRO van 4,2 mln. Deze terugontvangsten over de EFRO-periode 2007–2013 worden in gezet voor verplichtingen aan de Dutch Techzone, trilaterale samenwerking chemie met Vlaanderen en Noordrijn Westfalen. Voor de LNV-begrotingsstaat bevat deze post de EU-ontvangsten vanuit het EFMZV. Dit betreft een declaratie die bij de EU ingediend wordt voor kosten die deels in eerdere jaren gemaakt zijn. Dit leidt tot een meevaller van 5,2 mln.

*Diversen – niet relevant voor het uitgavenplafond,
niet-belastingontvangsten*

Dit betreft het bijstellen van de ontvangsten van de noordelijke provincies in het kader van de verkoop van NOM aandelen op de EZK-begrotingsstaat. De afwikkeling van de aandelenverkoop zal niet meer in 2018 plaatsvinden, maar waarschijnlijk in 2019. De 3 mln. zal daarom niet dit jaar worden ontvangen, maar in 2019.

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	34.598,3
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Diversen	- 29,8
Sociale zekerheid	
Kindgebonden budget	- 21,6
Toeslagenwet	- 27,4
Diversen	- 2,5
	<hr/>
	- 81,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 0,1
Sociale zekerheid	
Diversen	- 7,9
	<hr/>
	- 8,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 37,0
Sociale zekerheid	
Diversen	2,5
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Diversen	2,5
	<hr/>
	- 32,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 121,2
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	34.477,1
Totaal Internationale samenwerking	0,5
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2018	34.477,5

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	1.878,9
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Waarborgfonds kinderopvang	25,2
Sociale zekerheid	
Kinderopvangtoeslag	- 20,2
Diversen	- 21,7
	<hr/>
	- 16,7
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 1,0
	<hr/>
	- 1,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 17,6
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	1.861,3
Totaal Internationale samenwerking	0,0

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Rijksbegroting

Diversen

Dit betreft voornamelijk onderuitputting op de budgetten van verschillende begrotingsartikelen.

Sociale Zekerheid

Kindgebonden budget

Er is een meevaller op de uitgaven aan het kindgebonden budget (WKB). Dit komt vooral door een lager niveau aan nabetalingen over toeslagjaren 2016 en 2017 dan verwacht.

Toeslagenwet

De uitgaven aan de toeslagenwet (TW) zijn naar beneden bijgesteld. De neerwaartse bijstelling komt grotendeels door een lager aantal extra TW-aanvragen bij Wajong-uitkeringsgerechtigden dan oorspronkelijk verwacht.

Diversen

Er zijn onder andere meevallers op de leningen voor inburgering en de bijdrage voor het COA. Tevens is er onderuitputting op verschillende budgetten. Ook zijn er tegenvallers op de kinderbijslag, kinderopvangtoeslag en de aanvullende inkomensvoorziening ouderen (AIO).

Beleidsmatige mutaties

Diversen – Rijksbegroting en Sociale Zekerheid

Dit betreft onderuitputting op verschillende budgetten, waaronder op het apparaatsartikel.

Technische mutaties

Rijksbegroting

Diversen

Hieronder valt de uitwerking van motie Segers c.s. voor de ondersteuning van kwetsbare mensen (25 mln.). Deze middelen worden overgeboekt naar het Gemeentefonds. Tevens zijn er enkele andere overboekingen met andere begrotingshoofdstukken.

Sociale Zekerheid

Diversen

Hieronder vallen verschillende overboekingen tussen uitgavenplafond Sociale Zekerheid en uitgavenplafond Rijksbegroting.

Niet relevant voor het uitgavenplafond

Diversen

Dit betreft de aanpassing van de rijksbijdragen voor de tegemoetkoming arbeidsongeschikten als gevolg van de verwerking van de uitvoeringsinformatie van het UWV.

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

Rijksbegroting

Waarborgfonds kinderopvang

In 2004 zijn tijdelijk middelen beschikbaar gesteld aan de Stichting Waarborgfonds Kinderopvang. Dit om kinderopvangorganisaties middels een garantstelling te kunnen ondersteunen bij de overgang naar het huidige stelsel van kinderopvangtoeslag. Deze middelen worden nu terugbetaald.

Sociale Zekerheid

Kinderopvangtoeslag

Er is een tegenvaller op de ontvangsten op de kinderopvangtoeslag (KOT). Voor de toeslagjaren 2016 tot en met 2018 worden de verwachte terugontvangsten naar beneden bijgesteld.

Diversen

De ontvangsten van onder andere kindgebonden budget (WKB) komen 14 mln. lager uit dan verwacht, met name voor toeslagjaar 2017.

Technische mutaties

Rijksbegroting

Diversen

Dit betreft een desaldering (een budgettair neutrale schuif van middelen tussen begrotingsuitgaven en begrotingsontvangsten). Het tegengestelde bedrag is onderdeel van de technische mutaties bij de uitgaven.

Volksgezondheid, Welzijn en Sport

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	14.775,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	

	2018
Taakstellende onderuitputting	41,3
Diversen	- 110,4
Zorg	
Diversen	12,1
	- 57,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 6,2
Zorg	
Diversen	- 12,9
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Diversen	8,5
	- 10,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 67,7
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	14.707,4
Totaal Internationale samenwerking	20,6
Stand Najaarsnota 2018	14.728,0

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	126,5
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Meerontvangsten artikel 1	18,4
Diversen	13,8
	32,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	1,6
	1,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	33,8
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	160,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	160,2

Taakstellende onderuitputting

Dit betreft het invullen van de taakstellende onderuitputting. Deze wordt ingevuld met onderuitputting op diverse begrotingsartikelen bij de 2e supplettoire begrotingswet (onderdeel van de post «diversen»).

Diversen – beleidsmatige mutaties, rijksbegroting

Deze post is het saldo van een groot aantal kleinere mutaties. Het gaat onder meer om een onderschrijding van in totaal 32,6 mln. op Regeerakkoordmiddelen, hoofdzakelijk voor de enveloppe waardig ouder worden. Dit geld wordt d.m.v. een kasschuif doorgeschoven zodat ze beschikbaar blijven voor de uitvoering van het Regeerakkoord. Daarnaast is er onder meer vrijval van niet bestede loon- en prijscompensatie van in totaal 11,6 mln. Verder wordt als eenmalige uitzondering het vermogen van het CIBG aangevuld met 3,8 mln., onder de voorwaarde dat er in het voorjaar een doorlichting wordt uitgevoerd.

Diversen – beleidsmatige mutaties, zorg

Dit betreft voornamelijk een bijdrage van 7,2 mln. aan het Pensioenfonds Caribisch Nederland vanwege een te lage dekkingsgraad. Daarnaast zijn er contractafspraken gemaakt met het ziekenhuis op Bonaire om het budget op te hogen met jaarlijks 2,5 mln. De kosten voor 2017 en 2018 vallen nu allebei in 2018 en betreffen dus 5 mln.

Diversen – technische mutaties, rijksbegroting

Dit betreft onder meer een overheveling van 9,8 mln. naar de begroting van EZK voor de uitvoering van de e-health tender Seed Capital.

Diversen – technische mutaties, zorg

Dit betreft onder meer de overheveling van de (bovengenoemde) bijdrage aan het Pensioenfonds Caribisch Nederland naar het verantwoordelijke departement BZK.

Diversen – technische mutaties, niet relevant voor het uitgavenplafond

Dit betreft hogere uitgaven aan de Tegemoetkoming Specifieke Zorgkosten (TSZ) als gevolg van een versnelling van de verwerking van de aanvragen.

Meerontvangsten artikel 1

De hogere ontvangsten worden veroorzaakt door ontvangsten in verband met de afrekening van in 2017 betaalde voorschotten aan het RIVM voor het Nationaal Programma Grieppreventie, het Rijksvaccinatieprogramma en de invoering van de HPV-vaccinatie en de Nationale Hiepriek Screening (6,7 mln.) en door ontvangsten vanuit de Subsidieregeling Publieke Gezondheid (8,7 mln.). Verder is er een ontvangst i.v.m. de liquidatie van de Stichting Garantiefonds voor Hemofiliepatiënten (2,9 mln.).

Diversen – beleidsmatige mutaties

Dit betreft voornamelijk een terugontvangst van het CIZ (8 mln.), hoofdzakelijk als gevolg van lagere gerealiseerde operationele kosten in 2016 en 2017.

Diversen – technische mutaties

Dit betreft drie kleine desalderingen.

Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

XVII BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	3.031,8
Stand Najaarsnota 2018	3.031,8

**XVII BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING:
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN**

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	15,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	15,7
Totaal Internationale samenwerking	69,1
Stand Najaarsnota 2018	84,8

Sociale zekerheid**SOCIALE ZEKERHEID: UITGAVEN**

	2018
Stand Miljoenennota 2019	79.565,0
Mee- en tegenvallers	
Sociale zekerheid	
Aow	- 35,0
Toeslagenwet	- 27,4
Diversen	- 1,4
	- 63,8
Beleidsmatige mutaties	
Sociale zekerheid	
Diversen	0,1
	0,1
Technische mutaties	
Sociale zekerheid	
Diversen	62,5
	62,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 1,1
Stand Najaarsnota 2018	79.563,9

SOCIALE ZEKERHEID: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019	949,4
Mee- en tegenvallers	
Sociale zekerheid	
Diversen	- 41,8
	- 41,8
Technische mutaties	
Sociale zekerheid	
Diversen	- 17,0
	- 17,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 58,8
Stand Najaarsnota 2018	890,6

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

AOW

De uitkeringslasten van de AOW vallen lager uit dan bij de vorige raming. Dit komt voornamelijk doordat het aantal AOW'ers naar verwachting lager uitkomt dan eerder geraamd. Dit is onder andere het gevolg van een relatief hogere sterfte aan het begin van het jaar.

Toeslagenwet

De uitgaven aan de toeslagenwet (TW) zijn naar beneden bijgesteld. De neerwaartse bijstelling komt grotendeels door een lager aantal extra TW-aanvragen bij Wajong-uitkeringsgerechtigden dan oorspronkelijk verwacht.

Diversen

Dit betreft het saldo van verschillende mee- en tegenvallers. Er zijn onder andere meevallers op de Wajong, het kindgebonden budget (WKB) en de leningen voor inburgering. Er zijn onder andere tegenvallers op de kinderbijslag, kinderopvangtoeslag en de aanvullende inkomensvoorziening ouderen (AIO).

Technische mutaties

Diversen

De tegenvaller is voornamelijk het gevolg van een tegenvaller op de WW-uitgaven ten opzichte van eerdere ramingen. Het aantal uitkeringen komt hoger uit dan eerder geraamd. Ook bevat deze post verschillende overboekingen tussen uitgavenplafond Sociale Zekerheid en uitgavenplafond Rijksbegroting.

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

Diversen

Dit betreft onder andere een tegenvaller op de ontvangsten van de kinderopvangtoeslag (KOT). Voor de toeslagjaren 2016 en 2017 zijn de verwachte terugontvangsten naar beneden bijgesteld. Ook is er een tegenvaller op de ontvangsten van het kindgebonden budget (WKB).

Technische mutaties

Diversen

Op basis van realisatiegegevens van het UWV valt het verhalen van WW-lasten op overheidswerkgevers via de UFO-premie lager uit dan verwacht. Dit leidt tot een tegenvaller.

Zorg

ZORG: UITGAVEN1

	2018
Stand Miljoenennota 2019	76.776,8
Mee- en tegenvallers	
Zorg	
Actualisatie zorguitgaven	- 720,0
	<hr/>
	- 720,0
Beleidsmatige mutaties	
Zorg	
Diversen	12,1
	<hr/>
	12,1
Technische mutaties	
Zorg	
Diversen	- 12,9
	<hr/>
	- 12,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	<hr/>
	- 720,8
Stand Najaarsnota 2018	<hr/>
	76.056,0

ZORG: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019	5.045,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	<hr/>
	0,0
Stand Najaarsnota 2018	<hr/>
	5.045,8

Actualisering zorguitgaven

Op basis van voorlopige gegevens van het Zorginstituut Nederland en de Nederlandse Zorgautoriteit over het eerste half jaar van 2018 zijn de ramingen van de zorguitgaven 2018 geactualiseerd. Deze cijfers hebben hierdoor een voorlopig karakter. Het beeld dat hieruit naar voren komt, leidt tot een neerwaartse bijstelling van uitgaven onder de Zorgverzekeringwet van 600 mln. en een neerwaartse bijstelling van de uitgaven onder de Wet langdurige zorg van 120 mln. De belangrijkste sectoren in de Zvw waarin naar verwachting sprake is van een overschrijding zijn de wijkverpleging, de eerstelijnszorg, ggz en genees- en hulpmiddelen. Deze geraamde overschrijding kan nog wijzigen op grond van de realisatiecijfers over geheel 2018. Daarover wordt in het jaarverslag 2018 nader gerapporteerd.

Diversen – beleidsmatige mutaties, zorg

Dit betreft voornamelijk een bijdrage van 7,2 mln. aan het Pensioenfonds Caribisch Nederland vanwege een te lage dekkingsgraad. Daarnaast zijn er zijn contractafspraken gemaakt met het ziekenhuis op Bonaire om het budget op te hogen met jaarlijks 2,5 mln. De kosten voor 2017 en 2018 vallen nu allebei in 2018 en betreffen dus 5 mln.

Diversen – technische mutaties, zorg

Dit betreft onder meer de overheveling van de (bovengenoemde) bijdrage aan het Pensioenfonds Caribisch Nederland naar het verantwoordelijke departement BZK.

Gemeentefonds

B GEMEENTEFONDS: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	29.169,1
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Aardgasvrije wijken	91,6
Diversen	109,7
Sociale zekerheid	
Diversen	12,2
	213,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	213,4
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	29.382,5
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	29.382,5

B GEMEENTEFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,2
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	0,2

Aardgasvrije wijken

Voor 27 proeftuinen in het programma Aardgasvrije wijken boekt BZK in 2018 85 mln over naar het gemeentefonds vanuit de klimaatvelop. Het resterende bedrag heeft BZK binnen de eigen begroting vrijgemaakt.

Diversen – rijksbegroting

Er vinden diverse overboekingen plaats. De belangrijke mutaties worden hieronder toegelicht. Zo maakt LNV 24 mln. over voor de regio-velop Rotterdam-Zuid 2018. Ook draagt SZW 17 mln. bij voor het programma Baankansen. Voor een aanvullende bijdrage voor de aanpak van bodemsanering in vier gemeenten draagt lenW 13,6 mln. bij. Om de vergoeding van raadsleden in kleine gemeenten te verhogen, draagt BZK eenmalig 10 mln. bij. Ook omvat deze post de vrijval op de Bonus beschut werk (- 12,2 mln.), die tussen de plafonds wordt verschoven (zie toelichting hieronder bij Diversen, sociale zekerheid). Door middel van een kasschuif wordt in 2018 door SZW 8 mln. meer bijgedragen aan de voorkoming van schulden en bestrijding van armoede in gemeenten. In de Voorjaarsnota 2019 zal eenzelfde bedrag teruggeboekt worden naar SZW, om daarmee middelen beschikbaar te maken voor de uitvoering van de motie-Segers (Kamerstukken II, 35 000, nr. 25) voor ondersteuning van kwetsbare mensen. Verder betreft deze post diverse overboekingen voor decentralisatie-uitkeringen. Een overzicht van alle decentralisatie-uitkeringen zal worden opgenomen in de tweede suppletore begroting van het gemeentefonds en in de decembercirculaire van het gemeentefonds.

Diversen – sociale zekerheid

Dit betreft de vrijval op de Bonus beschut werk. De Staatssecretaris van SZW heeft toegezegd dat de middelen die in enig jaar niet nodig zijn in het kader van de decentralisatie-uitkering Bonus beschut werk, beschikbaar blijven voor gemeenten. De vrijval wordt toegevoegd aan de integratie-uitkering sociaal domein, onderdeel participatie. Dit betreft een mutatie tussen plafonds, van plafond Rijksbegroting naar plafond Sociale zekerheid.

Provinciefonds

C PROVINCIEFONDS: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	2.314,2
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Aansluiting a6 lelystad	14,1
Extra sneltrein groningen – leeuwarden	30,4
Mkb innovatiestimulering topsectoren	16,1
Nationaal programma groningen	50,0
Diversen	30,0
	<hr/>
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	140,6
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	2.454,7
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2018	2.454,7

C PROVINCIEFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2018	0,0

Aansluiting A6 Lelystad

Voor de aansluiting en ruimtelijke inpassing van de A6 Lelystad-Airport wordt 14,1 mln. beschikbaar gesteld aan de provincie Flevoland, inclusief de resterende 0,1 mln. voor de ruimtelijke inpassing.

Extra sneltrein Groningen – Leeuwarden

Het project Extra Sneltrein Groningen – Leeuwarden gaat over naar de realisatiefase. De betrokken provincies zijn opdrachtgever. Daarvoor ontvangt, na afronding, Groningen 13,7 mln. en Fryslân 16,6 mln.

Nationaal programma Groningen

Het kabinet heeft, gelijktijdig met het besluit om de gaswinning te beëindigen, de toezegging gedaan om een substantiële meerjarige bijdrage te leveren aan een toekomstbestendig Groningen. De middelen voor het Nationaal programma Groningen tranche 2018 worden via de

EZK-begroting en middelen een decentralisatie-uitkering overgemaakt aan de provincie Groningen.

Mkb-innovatiestimulering Topsectoren

Ten behoeve van de decentrale uitvoering van de Mkb-innovatiestimulering Topsectoren (MIT) voor regiogrens overschrijdende innovatiesubsidies worden er middelen overgeboekt naar het provinciefonds.

Diversen

Het betreft diverse kleinere overboekingen. Zo boekt EZK, in het kader van de regeling Regionale Investeringssteun Groningen (RIG), 5 mln. over voor investeringssteun aan ondernemingen in de Eemsdelta en de Zernike-campus. Voor het programma Beter benutten vindt er een budgetoverboeking van 4,1 mln. plaats ten behoeve van de provincies Flevoland en Noord-Holland. LNV boekt 3,2 mln. over voor een bijdrage aan de provincies Zuid-Holland en Utrecht voor de pilot klimaatslimme landbouw in de veenweiden. Verder betreft het diverse overboekingen voor decentralisatie-uitkeringen. Een compleet overzicht van alle decentralisatie-uitkeringen zal worden opgenomen in de decembercirculaire van het provinciefonds.

Infrastructuurfonds

A INFRASTRUCTUURFONDS: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	6.201,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Saldo 2018 hoofdvaarwegennet	- 44,4
Saldo 2018 hoofdwegennet	- 167,1
Saldo 2018 megaprojecten verkeer en vervoer	- 103,0
Saldo 2018 regionaal, lokale infrastructuur	- 57,1
Saldo 2018 spoorwegen	53,4
Saldo 2018 verkenningen, reserveringen en investeringsruimte	33,0
Diversen	- 12,7
	- 297,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 41,4
	- 41,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 339,4
	5.861,6
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	5.861,6
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	5.861,6

A INFRASTRUCTUURFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	6.201,0
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Saldo 2018 spoorwegen	- 22,2
Diversen	- 3,3
	- 25,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting	

	2018
Diversen	– 41,4
	– 41,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	– 67,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	6.134,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	6.134,0

Saldo 2018 Hoofdvaarwegennet

Er is per saldo minder uitgegeven dan verwacht op het artikel Hoofdvaarwegennet. Dit bedrag bestaat met name uit:

- Lagere uitgaven aan beheer en onderhoud (– 34,2 mln.) door vertraging in vervanging- en renovatieprojecten Renovatie Waalbrug, Damwanden Eemskanaal, Bediening op Afstand Friesland en Modernisering Objecten Bediening Zeeland.
- Lagere uitgaven aan aanleg (– 10,9 mln.) door vertraging bij onder andere het project Nieuwe Sluis Terneuzen als gevolg van onverwachte verontreiniging en het project Verbreding Julianakanaal als gevolg van contractproblematiek.
- Daarnaast is er sprake van een lichte overschrijding op DBFM-contracten (0,7 mln.).

Saldo 2018 Hoofdwegennet

Er is per saldo minder uitgegeven dan verwacht op het artikel Hoofdwegennet. Dit bedrag bestaat uit drie componenten:

- Op beheer en onderhoud (+ 0,3 mln.) is meer uitgegeven dan verwacht op het programma Groot Variabel Onderhoud.
- Er is minder uitgegeven aan aanleg (– 101,8 mln.) dan verwacht.
  - Dit omvat lagere uitgaven aan planuitwerking en verkenning (– 77,4 mln.) met name door overschotten bij het programma Beter Benutten (– 33 mln.) en vertraging op het project Eindhoven Airport (– 25 mln.).
  - Tevens zijn er per saldo lagere uitgaven aan realisatie (– 24,4 mln.) dit zit in veel verschillende vertragingen onder andere bij Schiphol–Amsterdam–Almere waar minder risico's optraden, het Programma Aansluiting waar vertraging ontstaat door afstemming en A7 Zuidelijke Ringweg Groningen in verband met een capaciteitsprobleem bij de aannemer.
- Er wordt minder uitgegeven (– 65,6 mln.) aan geïntegreerde contractvormen doordat het afsluiten van een contract vertraagd is.

Saldo 2018 Megaprojecten verkeer en vervoer

Er is minder uitgegeven dan verwacht op het artikel Megaprojecten verkeer en vervoer. Dit betreft met name het verschuiven van de programmasbeslissing naar 2019 voor het project ERTMS (– 43,9 mln.), het project ZuidasDok (– 33,7 mln.) in verband met een herijkingfase van het project en verschillende vertragende oorzaken zoals veranderingen in de constructie en verwerving van gronden en panden bij projecten in het Programma Hoogfrequent Spoorvervoer (– 21,6 mln.).

Saldo 2018 Regionaal, lokale infrastructuur

Er is minder uitgegeven dan verwacht op het artikel Regionaal, lokale infrastructuur. Dit bedrag ontstaat hoofdzakelijk door vertraging in de betalingstermijnen door een gewijzigde planning bij project Uithoflijn (– 30 mln.) en een andere uitvoeringsstrategie bij de Amstelveenlijn (– 25 mln.).

Saldo 2018 Spoorwegen

Op dit artikel is per saldo sprake van overschrijding. Deze bestaat uit verschillende onderdelen:

- Hogere uitgaven (98 mln.) aan beheer en onderhoud doordat de planning hiervoor versneld is uitgevoerd. De vervangingsinvesteringen zijn naar voren gehaald (zie TK 29 984, nr. 723 van 19 december 2017).
- Er is sprake van per saldo lagere uitgaven op aanleg (– 29,3 mln.).
  - Er zijn lagere uitgaven voor het Programma Overwegen (– 19 mln.) omdat de gemeente Venlo meer tijd nodig heeft voor de voorbereidende planuitwerking voor de aanleg van de tunnel bij de overweg Vierpaadjes. Daarnaast zijn er lagere uitgaven voor Grensoverschrijdend Spoorvervoer (– 9 mln.) en Fietsparkeren bij stations (– 6 mln.)
  - Er zijn hogere uitgaven op het Traject Oost (13 mln.) en de optimalisering goederencorridor Rotterdam–Genua (7 mln.).
- Er is sprake van lagere uitgaven aan het project HSL-Zuid (– 15,9 mln.). Een lagere rentestand heeft geleid tot lagere beschikbaarheidsvergoedingen (zie TK 22 026, nr. 498).

Saldo 2018 Verkenningen, reserveringen en investeringsruimte

Op dit artikel is per saldo sprake van overschrijding en deze bestaat voornamelijk uit de volgende onderdelen:

- Hogere uitgaven die met name worden veroorzaakt door aanvullende dekking vanuit de investeringsruimte van Hoofdwegennet en Hoofdvaarwegennet voor de service level agreement (SLA) met Rijkswaterstaat (48 mln.). Een voorbeeld is de tegenvaller op schadevaren (11,1 mln). Schadegevallen op de vaarwegen worden door RWS hersteld en daarvoor worden kosten gemaakt die niet altijd op de veroorzaker verhaald kunnen worden.
- Lagere uitgaven op de Korte termijn aanpak files (– 8 mln.), beheer en onderhoud op Caribisch Nederland (– 3 mln.) en het project A2 Deil–Den Bosch (– 2 mln.).

Diversen – beleidsmatige mutaties

De onderuitputting op deze post bestaat voornamelijk uit het eigen vermogen van Rijkswaterstaat dat bij Voorjaarsnota is toegevoegd aan het Infrastructuurfonds maar niet is uitgegeven in 2018 (– 12,4 mln.).

Saldo 2018 Spoorwegen – niet-belastingontvangsten

De per saldo lagere ontvangsten worden met name veroorzaakt doordat een deel van de concessievergoeding voor de HSL-Zuid (– 22,3 mln.) later plaatsvindt.

Diversen – technische mutaties, uitgaven en niet-belastingontvangsten

Deze post bestaat uit verschillende elementen;

- Diverse overboekingen waarmee in totaal 61,9 mln. uit het Infrastructuurfonds via de lenW-begroting (HXII) wordt overgeheveld naar het Provinciefonds, Gemeentefonds en het BTW-compensatiefonds.
- Bijdragen van 6,4 mln. vanuit andere departementale begrotingen aan het Infrastructuurfonds voor projecten van lenW via de lenW-begroting (HXII).
- Diverse overhevelingen tussen het Infrastructuurfonds en de lenW-begroting (HXII) waardoor per saldo 5,6 mln. wordt onttrokken aan het Infrastructuurfonds.
- Diverse desalderingen binnen het Infrastructuurfonds van totaal 19,6 mln. Dit betreft voornamelijk niet verwachte ontvangsten (11,1 mln.) van derden op hoofdwegen en hoofdvaarwegennet en een vertraging op diverse kleine projecten in het programma Topsector Logistiek.

Diergezondheidsfonds

F DIERGEZONDHEIDSFONDS: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	53,9
Technische mutaties	
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Diversen	1,0
	<hr/>
	1,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	1,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	54,9
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2018	54,9

F DIERGEZONDHEIDSFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	53,9
Technische mutaties	
Niet relevant voor het uitgavenplafond	
Diversen	- 2,8
	<hr/>
	- 2,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 2,8
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	51,1
Totaal Internationale samenwerking	0,0
	<hr/>
Stand Najaarsnota 2018	51,1

Diversen – uitgaven

De hogere uitgaven van 1 mln. hangen samen met extra kosten voor Brucella bewaking ad 0,2 mln., voor uitbraken vogelgriep ad 1 mln. en voor pluimveeheffing ad 0,35 mln. Daarnaast is er een verlaging van de uitgaven mycoplasma ad 0,4 mln. en een verlaging voor een aantal kleinere posten ad 0,1 mln.

Diversen – niet-belastingontvangsten

De lagere ontvangst van per saldo 2,8 mln is de verwerking van de laatste prognose van RVO. RVO verwacht voor het DGF lagere ontvangsten van de sectoren pluimvee, schaap en geit. Deze prognose wordt bij Najaarsnota verwerkt.

BES-fonds

H BES-FONDS: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	42,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	0,1
	0,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,1
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	42,1
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	42,1

H BES-FONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	0,0

Diversen – technische mutaties, uitgaven

Met een overboeking vanaf begrotingshoofdstuk 4 Koninkrijksrelaties wordt een driejaarlijkse reeks die vanaf OCW is overgemaakt in 2014 naar de vrije uitkering alsnog uitgekeerd aan de Openbare Lichamen.

Deltafonds

J DELTAFONDS: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	1.102,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Saldo 2018 investeren in waterkwaliteit	- 15,3
Saldo 2018 investeren in waterveiligheid	16,6
Diversen	- 2,2
	- 0,9
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	4,8
	4,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	3,8
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	1.106,7

	2018
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	1.106,7

J DELTAFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	1.102,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	- 1,0
	- 1,0
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	4,8
	4,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	3,8
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	1.106,7
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	1.106,7

Saldo 2018 Investeren in waterkwaliteit

De per saldo lagere uitgaven op artikel 7 Investeren in waterkwaliteit worden met name veroorzaakt door vertraging bij een aantal planstudies, aanbestedingen en realisaties van projecten in de Kaderrichtlijn Water 2^e en 3^e tranche. De vertraging komt voort uit een te optimistische planning voor start aanbesteding en realisatie. De planning is bijgesteld zonder effect op de eindmijlpaal.

Saldo 2018 Investeren in waterveiligheid

De per saldo hogere uitgaven op artikel 1 Investeren in waterveiligheid worden veroorzaakt door hogere uitgaven die voortkomen uit overprogrammering (62,9 mln.) op aanlegprojecten waterveiligheid en door lagere uitgaven (- 41,4 mln.) door vertragingen op diverse projecten van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2). De lagere uitgaven komen voort uit onder andere de projecten Lekdijk Lekkerland, door een tegenvallende grondslag en verplaatsingen bij een pand aan de dijk, door loslatende stenen bij de Waddenzeedijk Friese Kust en verontreiniging bij het gebruik van alternatief ophoogmateriaal bij het project Eemdijken.

Diversen – Beleidsmatige mutaties uitgaven

Deze post bestaat met name uit het saldo 2018 op verschillende artikelen:

- Op artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening lagere uitgaven dan verwacht (- 11,0 mln.) door met name vertraging in de planuitwerking in het project Kleinschalige Water Aanvoorzieningen (- 4,0 mln.) en vertraging in het project Robuust natuurlijke oevers voor de aanscherping van het projectplan (- 2,3 mln.).
- Hogere uitgaven op artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging (4,8 mln.) hebben met name betrekking op het project GVO Stuwen in de Lek als gevolg van een nieuwe (termijn)planning met als uitgangspunt dat alle activiteiten toch in 2018 zouden kunnen worden uitgevoerd.

- Per saldo lagere uitgaven op artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet (- 5,2 mln.) doordat voor DBFM-project Afsluitdijk de gunning lager uitviel dan de raming.
- Op artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven zijn de uitgaven hoger dan verwacht (8,2 mln.) door met name onverwachte bijdrages (+ 17,7 mln.) aan onder andere het Security Operations Centre en de schade aan de stuw Grave. Voor een deel is geen beroep gedaan op de investeringsruimte (- 10,0 mln.) deze middelen schuiven door naar 2019.

Diversen – Technische mutaties uitgaven en niet-belastingontvangsten

Deze post omvat twee elementen:

- Diverse overboekingen waarmee per saldo 3,8 mln. aan het Deltafonds via de lenW-begroting (HXII) wordt toegevoegd. Dit betreft overboekingen met de lenW-begroting, andere departementale begrotingen en het Provinciefonds. De grootste overboekingen zijn een bijdrage vanuit het Deltafonds voor het project Ooijen Wanssum (- 0,5 mln.) en een bijdrage vanuit JenV voor Cybersecurity (3,5 mln.).
- Diverse desalderingen (1,0 mln.).

Accres Gemeentefonds

ACCRES GEMEENTEFONDS: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	0,0

ACCRES GEMEENTEFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	0,0

Accres Provinciefonds

ACCRES PROVINCIEFONDS: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	0,0

ACCRES PROVINCIEFONDS: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
<hr/>	
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
<hr/>	
Stand Najaarsnota 2018	0,0

Prijsbijstelling**PRIJSBIJSTELLING: UITGAVEN**

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
<hr/>	
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
<hr/>	
Stand Najaarsnota 2018	0,0

PRIJSBIJSTELLING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
<hr/>	
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
<hr/>	
Stand Najaarsnota 2018	0,0

Arbeidsvoorwaarden**ARBEIDSVORWAARDEN: UITGAVEN**

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
<hr/>	
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
<hr/>	
Stand Najaarsnota 2018	0,0

ARBEIDSVORWAARDEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
<hr/>	
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
<hr/>	
Stand Najaarsnota 2018	0,0

Algemeen

ALGEMEEN: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	620,1
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	8,4
	8,4
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
B5 politie	- 54,0
L108 gasfonds groningen	- 50,0
Wederopbouw sint maarten	- 150,0
Diversen	- 37,1
	- 291,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 282,7
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	337,4
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	337,4

ALGEMEEN: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019 (excl. IS)	0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	0,0
Stand Najaarsnota 2018 (subtotaal)	0,0
Totaal Internationale samenwerking	0,0
Stand Najaarsnota 2018	0,0

Diversen – beleidsmatig

Dit betreft een kasschuif van middelen uit 2019 naar 2018. Hiervan is 8 mln. ten behoeve van een begrotingsbijstelling voor de Regio-Deal Rotterdam-Zuid. Rotterdam-Zuid heeft meer middelen aangevraagd dan in eerste instantie verwacht door LNV. De resterende 0,4 mln. is ten behoeve van de Regio-Deal Landbouw Saba. Beiden Regio-Deals worden in hun middelen voorzien vanuit de Regio-Envelop.

B5 Politie

De resterende Regeerakkoordmiddelen voor de politie (reeks B5) voor 2018 zijn overgeheveld naar de begrotingen van JenV. De middelen worden onder andere ingezet voor een eenmalige impuls in lokale capaciteit (33 mln.) en voor de implementatie van een toekomstbestendige toegangsbeveiliging van de politie (19 mln.).

L108 Gasfonds Groningen

Dit betreft een overboeking van de Aanvullende Post naar de EZK-begroting van 50 mln. voor het Nationaal programma Groningen (NPG). Dit bedrag is vervolgens vanuit de EZK-begroting overgemaakt naar het Provinciefonds ten behoeve van de provincie Groningen. Op 5 oktober jl. hebben Rijk, provincie en gemeenten een akkoord gesloten in de vorm van een NPG. Voor het NPG is meerjarig totaal 1,15 mld.

beschikbaar. Vooruitlopend op de nadere uitwerking van het Nationaal Programma in de komende maanden wordt gewerkt om binnen iedere programmalijn nog dit jaar een aantal projecten te starten.

Wederopbouw Sint Maarten

Na de verwoestingen die orkaan Irma heeft veroorzaakt zijn er middelen vrijgemaakt voor de wederopbouw van Sint Maarten. Het grootste deel van deze middelen komt in een fonds dat wordt beheerd door de Wereldbank. Dit betreft de tweede storting in het fonds via de begroting van Koninkrijksrelaties.

Diversen – technisch

Dit betreffen overhevelingen van middelen op de Aanvullende Post naar diverse begrotingen. Het gaat hier onder andere om het uitkeren van middelen van de Regio-envelop.

Homogene Groep Internationale Samenwerking

HOMOGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING: UITGAVEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019	5.338,1
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Diversen	- 2,9
	- 2,9
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Asiel: oda-toerekening	- 42,0
Daling budget veiligheid, stabiliteit en rechtsorde	- 21,6
Dggf	- 22,7
Europees ontwikkelingsfonds	- 15,2
Extra inzet overig armoedebeleid	- 54,8
Onderwijs	20,5
Private sector en investeringsklimaat	30,0
Versterkte multilaterale betrokkenheid	34,4
Vertraging aflossing egalisatieschuld	- 16,0
Diversen	- 0,1
	- 87,5
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	13,6
	13,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	- 76,8
Stand Najaarsnota 2018	5.261,3

HOMOGENE GROEP INTERNATIONALE SAMENWERKING: NIET-BELASTINGONTVANGSTEN

	2018
Stand Miljoenennota 2019	195,8
Mee- en tegenvallers	
Rijksbegroting	
Diversen	- 0,3
	- 0,3
Beleidsmatige mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	0,0
	0,0

	2018
Technische mutaties	
Rijksbegroting	
Diversen	13,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 2019	13,6
Stand Najaarsnota 2018	209,2

Asiel: ODA-toerekening

Kosten voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers uit DAC-landen worden volgens afspraken binnen OESO-DAC toegerekend aan ODA (official development assistance). Op basis van de reguliere herijking van de instroomraming is deze voor 2018 bijgesteld van 30.000 naar 37.000 personen. De ODA-toerekening wordt daarom naar boven bijgesteld. BHOS boekt om deze reden 42 mln. naar de begroting van JenV.

Daling budget veiligheid, stabiliteit en rechtsorde

Het budget voor veiligheid, stabiliteit en rechtsorde daalt met 13 mln. door lager uitvallende bijdragen aan het UNDP Law and Order Trustfund for Afghanistan (LOFTA) en de OVSE. Het budget is verder met 8 mln. naar beneden bijgesteld ten behoeve van overhevelingen naar andere artikelen om intensiveringen in het kader van het lidmaatschap van de VNVR, mensenrechten en de bestrijding van chemische wapens in vorm van steun aan de OPCW mogelijk te maken.

DGGF

Het Dutch Good Growth Fund (DGGF) heeft als doel het bevorderen van handel en investeringen van het MKB in ontwikkelingslanden en Nederlandse bedrijven die in ontwikkelingslanden willen investeren. Vanaf 2014 is meerjarig 700 mln. beschikbaar om het fonds te voeden, waarna het DGGF moet revolveren. De beschikbare middelen voor 2018 zijn niet volledig uitgeput.

Europees ontwikkelingsfonds

De afdrachten aan het 11e Europees Ontwikkelingsfonds (EOF) zijn voor 2018 naar beneden bijgesteld. Voor Nederland betekent dit een verlaging van 15 mln. in het lopende jaar. De neerwaartse bijstelling is het gevolg van minder aangegane verplichtingen dan door de Commissie begroot.

Extra inzet overig armoedebeleid

Artikel 5.4., het artikelonderdeel waarop mutaties worden verwerkt als gevolg van BNI-ontwikkelingen en wijzigingen in toerekeningen, wordt per saldo verlaagd met 54,8 miljoen. Deze mutatie bestaat uit een verlaging van het artikel met 84 mln. en een verhoging door o.a. de lagere afdrachten aan het EOF (15 mln.) en de daling van het budget voor veiligheid, stabiliteit en rechtsorde (13 mln.). De middelen worden ingezet voor uitgaven op verschillende artikelen binnen de begroting van BHOS, bijvoorbeeld onderwijs, private sector en investeringsklimaat en extra inzet overig armoedebeleid. Gedurende het jaar wordt de minstand ingevuld door onderuitputting op de BHOS-begroting. De ervaring leert dat op de BHOS-begroting altijd minder uitgegeven wordt dan geraamd

door onvoorspelbare factoren in ontwikkelingslanden (bijvoorbeeld politieke instabiliteit).

Onderwijs

De verhoging is het saldo van een drietal mutaties. Een extra bijdrage aan het Global Partnership for Education (25 mln.), een overheveling naar artikel 4.1. voor het programma Education Cannot Wait (3 mln.), en een lager dan verwachte liquiditeitsbehoefte van het beurzenprogramma van NUFFIC (1 mln.).

Private sector en investeringsklimaat

Deze mutatie betreft een verhoging van de uitgaven aan financiële sectorontwikkeling en infrastructuurontwikkeling. Het bedrag bestaat uit nieuwe verplichtingen ten behoeve van Massif (Micro and Small Enterprise Fund), het One Acre Fund en de Private Infrastructure Development Group die hoger uitvalt dan geraamd.

Versterkte multilaterale betrokkenheid

Het budget voor versterkte multilaterale betrokkenheid is met 10 mln. verhoogd voor algemene vrijwillige bijdragen aan o.a. UNICEF, UNDP en UNFPA. Daarnaast draagt Nederland bij aan een aantal VN-activiteiten, zoals o.a. het Resident Coördinator Fund (5 mln.), het Joint Fund for the Agenda 2030 (10 mln.), het VN-Funding Compact (3 mln.) en een versnelde invoer van het assistent-deskundigen programma (1,8 mln.).

Vertraging aflossing egalisatieschuld

De aflossing door het Ministerie van JenV van de egalisatieschuld, de schuld bij het Rijksvastgoedbedrijf, komt niet tot betaling in 2018, maar in 2019.

Diversen – mee- en tegenvallers en beleidsmatige mutaties, uitgaven

Deze post betreft een som van mutaties, waarvan de grootste zich voordoen op de begroting van BZ en BHOS. Het budget voor bijdragen aan humanitaire noden is verhoogd met 11 mln. ten behoeve van o.a. UNHCR, UNWRA, ICRC, WFP en humanitaire hulp aan Jemen en Zuid-Soedan. Verder is het budget voor water verhoogd met 10 mln. om activiteiten in Benin, de Centraal Afrikaanse Republiek, Ghana en Mauritanië op dit gebied nog een jaar te kunnen voortzetten. Het budget voor voedselzekerheid daalt met 13 mln. vanwege lager dan verwachte uitgaven. Daarnaast daalt de bijdrage aan migratie en ontwikkeling met 10 mln. omdat dit gedekt wordt vanuit het EU Trust Fund Budget. Deze middelen worden ingezet voor opvang in de regio.

Diversen – mee- en tegenvallers en beleidsmatige mutaties, niet-belastingontvangsten

Deze post betreft een som van mutaties van o.a. lager dan geraamde ontvangsten van internationale financiële instellingen bij het Ministerie van Financiën en lagere uitgaven bij het Ministerie van VWS voor de komst van EMA naar Nederland. Deze uitgaven worden over een langere periode gedaan dan oorspronkelijk begroot (2018–2021 in plaats van 2017–2019). De totale uitgaven wijzigen daarmee niet.

Diversen – technische mutaties, uitgaven en niet-belastingontvansten

De technische mutaties betreffen enkele desalderingen op de begrotingen van BZ, Defensie en BHOS.

In deze bijlage zijn de mutaties van de regeerakkoordmiddelen op de aanvullende post tot en met Najaarsnota en de nieuwe stand bij Najaarsnota opgenomen. Aanpassingen als gevolg van Nota's van Wijziging zijn niet opgenomen, deze zullen worden opgenomen in het overzicht bij de Voorjaarsnota. De toelichtingen bij de mutaties op de aanvullende post staan in de Verticale Toelichting aanvullende post (bijlage 3 bij de Najaarsnota).

In tabel 1 zijn alle mutaties weergegeven. De mutaties betreffen overhevelingen naar begrotingen en kasschuiven. Daar waar witregels staan, hebben geen mutaties plaatsgevonden. Daar waar een 0 in de reeksen staat, is de mutatie kleiner dan 0,5 mln.

De stand van de reserveringen Regeerakkoord op de aanvullende post bij Najaarsnota zijn zichtbaar in tabel 2. Daar waar witregels staan, zijn de middelen Regeerakkoord reeds uitgekeerd. Daar waar een 0 in de reeksen staat is de stand kleiner dan 0,5 mln.

Tabel 1: mutaties Regeerakkoordmiddelen aanvullende post (in mln. euro)

		2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Nr.	Mutaties t.o.v. Miljoenennota	- 123	- 8					Begroting
	Openbaar bestuur							
	Veiligheid							
B5	Politie (o.a. agenten in de wijk, innovatie, recherche en werkgeverschap)	- 54						JenV
	Defensie							
	Bereikbaarheid							
	Milieu							
	Landbouw							
	Onderwijs, onderzoek en innovatie							
	Zorg							
	Sociale Zekerheid							
	Internationale samenwerking							
	Overige uitgaven							
L105	Kasschuif reservering regionale knelpunten	8	- 8					
L105	Reservering regionale knelpunten	- 26						EZK
L108	Gasfonds Groningen	- 50						EZK
L110	Brandweer- en politievrijwilligers	- 1						Jenv

Tabel 2: Resterende RA-reserveringen op de aanvullende post bij Najaarsnota (in mln. euro)

		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nr.	Reserveringen Regeerakkoord	44	1.896	2.503	2.627	2.431	2.256
	Openbaar bestuur						
A3	Belastingdienst		202	31	25		

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
A4	Reservering transitie werkgevers zorg en overheid a.g.v. afschaffing doorsneesysteem pensioenen		200	200	200	200
	Veiligheid					
B5	Politie (o.a. agenten in de wijk, innovatie, recherche en werkgeverschap)	50	82	105	129	129
B6	Digitalisering werkprocessen strafrechtketen	70	70	70	70	
B7	Extra capaciteit strafrechtketen	10	15	20	20	20
B8	Cybersecurity					
B9	Contraterrorisme					
B10	Ondermijnende criminaliteit	7	7	7	7	7
B12	Ondermijningsbestrijdingsfonds	100				
B13	Terugdringen recidive					
B14	Experimenten regulering wietteelt	1	1	1	1	1
B15	Voorkomen vechtscheidingen					
B16	Vrijwilligerswerk gedetineerden					
B17	Regionaal Uitstapprogramma Prostituees					
	Defensie					
C18	Ondersteuning krijgsmacht					
C19	Investerings modernisering krijgsmacht					
C20	Uitbreiding slagkracht, cyber en werkgeverschap	110	110	110	110	110
C21	Kustwacht Caribisch Gebied					
	Bereikbaarheid					
D22	Verhoging Infrastructuurfonds					
	Milieu					
E23	Envelop klimaat	300	300	300	300	300
E24	SDE+: nieuwe verplichtingen vanaf 2020		103	368	290	288
E25	Natuur en waterkwaliteit		40			
E26	Invoeren alternatief voor salderingsregeling		213	240	240	240
	Landbouw					
F28	Capaciteit NVWA	5	15	16	15	15
F29	Cofinanciering Fonds warme sanering varkenshouderij (prioritair voor Noord-Brabant)	66	84	40	10	
F30	Fonds bedrijfsopvolging agrarische sector	50	25			
F31	Cofinanciering innovatie visserij	5	5	5		
	Onderwijs, onderzoek en innovatie					
G32	Voor- en vroegschoolse educatie					
G33	Aanpak werkdruk primair onderwijs (incl. 20 miljoen kleine scholen)			81	193	193
G35	Kwaliteit technisch onderwijs vmbo					
G36	Fundamenteel onderzoek					
G37	Toegepast onderzoek innovatie					
G38	Onderzoeksinfrastructuur					
G39	Maatschappelijke diensttijd	50	75	100	100	100
G40	Cultuur (en historisch democratisch bewustzijn)	2	28	28	29	29
G41	Nederlandse scholen in het buitenland					
G42	Media/onderzoeksjournalistiek	5	5	5	5	5
G43	Intensivering erfgoed en monumenten (met name nationaal restauratiefonds)	39				
G44	Aanpak laaggeletterdheid					
G45	Onderwijsachterstandenbeleid en aandacht voor talentrijke kinderen					
G48	Terugdraaien taakstelling groen onderwijs Kennisinstellingen	14	14	14	14	14
	Zorg					
H57	Bevorderen digitaal ondersteunende zorg		4	10	10	5
H59	Preventiemaatregelen	41	41	15	10	9
H60	Transformatiegelden jeugd					
H61	Waardig ouder worden					
H62	Onafhankelijke cliëntondersteuning				10	10

		2018	2019	2020	2021	2022	2023
H63	Veilig opgroeien (meldcode, actieplan pleegzorg, FMEK (structureel))						
H64	Brede aanpak LVB, daklozen en zwerfjongeren		2	2	2	1	
H65	Belonen van uitkomsten				3	6	
H68	Sport						
H69	Q-koorts						
H70	Experimenten regulering wietteelt BTW-sportvoorziening		1	1	1	1	1
	Sociale Zekerheid						
I80	Meer face-to-face UWV voor Werkloosheid						
I81	Meer face-to-face UWV voor Arbeidsongeschiktheid						
I82	Pilot scholing WGA (voor mensen waarvoor onvoldoende functies te duiden zijn)			10	10	10	
I86	Collectiveren transitievergoeding MKB			100	100	100	100
I89	Extra budget voor Inspectie SZW: intensivering handhaving en fraudebestrijding						
I92	Bestrijden van schulden en armoede bij gezinnen met kinderen						
I93	Taalles bij integratie						
	Overdrachten bedrijven						
J101	Eigen vermogen Invest NL (niet EMU-saldorelevant)	30	500	500	500	500	470
	Internationale samenwerking						
K103	Intensivering OS/ODA						
K104	Buitenlands diplomatiek netwerk (posten)						
	Overige uitgaven						
L105	Reservering regionale knelpunten (waaronder BES, Rotterdam-Zuid, nucleair, Eindhoven, ESTEC, Zeeland)		200	342	170	1	
L107	Stimulering ombouw laagcalorisch naar hoogcalorisch		15	30	30		
L108	Gasfonds Groningen		50	50	50	50	10
L109	Gratis VOG voor mensen die werken in een afhankelijkheidssituatie						
L110	Brandweer- en politievrijwilligers		1	1	1		